

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERE SAKAL
TIRAŞI OLMA BECERİSİNİN ÖĞRETİMİNDE VIDEO İPUCU
YÖNTEMİNİN ETKİLİLİĞİNİN İNCELENMESİ**

Yasir UYGUN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Yahya ÇIKILI

Konya-2022

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERE SAKAL
TIRAŞI OLMA BECERİSİNİN ÖĞRETİMİNDE VİDEO İPUCU
YÖNTEMİNİN ETKİLİLİĞİNİN İNCELENMESİ**

Yasir UYGUN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Yahya ÇIKILI

Konya-2022

TEZ ONAY SAYFASI

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Otizm Spektrum Bozukluğu Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi **Yasir UYGUN**'un "**Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Sakal Tıraşı Olma Becerisinin Öğretiminde Video İpucu Yönteminin Etkililiğinin İncelenmesi**" başlıklı tezi tarafımızdan incelenmiş; amaç, kapsam ve kalite yönünden Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

KONYA/25.11.2022

Tez Danışmanı Dr. Öğr. Üyesi Yahya ÇIKILI İmza

Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
Özel Eğitim Bölümü/Zihin Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı

Üye Prof. Dr. Ömer Faruk AKÇA İmza

Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi
Dahili Tıp Bilimleri Bölümü

Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

Üye Dr. Öğr. Üyesi Bekir BURAL İmza

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Özel Eğitim Bölümü/Zihin Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı

Yukarıdaki tez, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun 30/11/2022 tarih ve 25/09 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Kısmet Esra NURULLAHOĞLU ATALIK

Enstitü Müdürü

İmza

BEYANAT

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar hiçbir aşamasında etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları kaynaklar listesine aldığımı, tez çalışması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

25/11/2022

Yasir UYGUN

BENZERLİK DURUM RAPORU

Tezin Tam Adı: Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Sakal Tıraşı Olma Becerisinin Öğretiminde Video İpucu Yönteminin Etkililiğinin İncelenmesi

Öğrencinin Adı Soyadı: Yasir UYGUN

Dosyanın Toplam Sayfa Sayısı: 65

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERE SAKAL TIRAŞI OLMA BECERİSİNİN ÖĞRETİMİNDE VIDEO İPUCU YÖNTEMİNİN ETKİLİLİĞİNİN İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

% 8	% 8	% 1	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 3
2	acikerisim.erbakan.edu.tr İnternet Kaynağı	% 3
3	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
4	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<% 1
5	dspace.trakya.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
6	earsiv.anadolu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
7	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<% 1
8	openaccess.biruni.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1

Danışman Öğretim Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Yahya ÇIKILI

TEŞEKKÜR

Sakal tıraşı olma becerisi neredeyse tüm erkeklerin ergenlikten sonraki süreçte zorluk yaşadığı bir beceridir. Kişisel temizlik ve estetik açıdan önemli olduğu gibi sağlık açısından da önemli olan sakal tıraşı olma becerisinin zorluğunu 2018 yılında göreve başladığım kurumda eğitim alan yetişkin OSB'lilerin ebeveynlerinden dinlediklerim ve gözlemlediklerimle fark edebildim. Bu doğrultuda OSB'li bireylere sakal tıraşı olma becerisinin öğretimini hedefledim. Bu çalışmada en büyük teşekkürü otizmli bireyler ve fedakâr ailelerine borçluyum.

Lisans eğitimi ve yüksek lisans eğitiminde bilgileri, deneyimleri ve yönlendirmeleriyle beni donatan bana okuma ve not alma alışkanlığı kazandıran kıymetli danışmanım Dr. Yahya ÇIKILI hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Lisans eğitimimde bilgilerini aktaran tüm hocalarıma; yüksek lisans eğitimimde bana özel zaman ayırıp bilgi ve deneyimlerini aktaran Prof. Dr. Ömer Faruk AKÇA, Prof. Dr. Ayhan BİLGİÇ ve Doç. Dr. Ahmet KURNAZ hocalarıma; otizm alanında deneyim kazanma ve tez uygulamalarımı yürütme fırsatı sunan Özel SOBE Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi yöneticileri ve burada görev yapan öğretmenlere; uygulamalı eğitimleri ile çok kıymetli tecrübeler kazandıran Prof. Dr. Binyamin BİRKAN hocama teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca arkamda duran annem ve babama; tez çalışmalarının her gününe şahit olarak destek veren değerli eşim Begüm'e ve tüm yorgunluklarımı neşesiyle unutturan oğlum Yiğit Alp'e sonsuz teşekkür ederim.

Yasir UYGUN

İÇİNDEKİLER

Tez Kapağı ve İç Kapak.....	i
Tez Onay Sayfası	ii
Beyanat.....	iii
Benzerlik Durum Raporu	iv
Teşekkür.....	v
İçindekiler	vi
Kısaltmalar	ix
Tablolar Listesi.....	x
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
1.1. Amaç	9
1.2. Önem.....	10
1.3. Sınırlılıklar	10
1.4. Sayıtlar	11
1.5. Tanımlar	11
1.5.1. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB):.....	11
1.5.2. Video İpucu:.....	11
1.5.3. Sakal Tıraşı Olma Becerisi:.....	11
2. GENEL BİLGİLER	13
2.1. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)	13
2.2. Öz Bakım Becerileri.....	14
2.3. OSB ve Öz Bakım Becerileri	15
2.4. Video İpucu Öğretim Yöntemi	15
2.5. OSB ve Video İpucu Yöntemi	17
2.6. Sakal Tıraşı Olma Becerisi	19

2.7. OSB ve Sakal Tıraşı Olma Becerisi	19
3. GEREÇ VE YÖNTEM	21
3.1. Araştırma Modeli	21
3.2. Bağımlı Değişken.....	22
3.3. Bağımsız Değişken.....	22
3.4. Katılımcılar	22
3.5. Katılımcıların Belirlenmesi	23
3.6. Ortam.....	23
3.7. Araç Gereçler	24
3.8. Araştırmacı.....	25
3.9. Gözlemciler	25
3.10. Başlama Düzeyi Oturumları	26
3.11. Öğretim Oturumları	26
3.12. Genelleme Oturumları	27
3.13. İzleme Oturumları	28
3.14. Veri Toplama Araçları.....	28
3.15. Katılımcı Belirleme Formları	29
3.16. Beceri Veri Kayıt Formları.....	29
3.17. Etkililik Verileri ve Analizi	29
3.18. Güvenirlilik Verileri ve Analizi.....	30
3.19. Sosyal Geçerlilik Verileri ve Analizi	30
4. BULGULAR	33
4.1. Celal, Selim ve Mete'nin Sakal Tıraşı Olma Becerisine İlişkin Bulguları	33
Grafik 1. Celal, Selim ve Mete'nin Sakal Tıraşı Olma Becerisine İlişkin Doğru Davranış Yüzdeleri.....	34
4.2. Celal'in Sakal Tıraşı Olma Becerisine İlişkin Bulguları	36
4.3. Selim'in Sakal Tıraşı Olma Becerisine İlişkin Bulguları.....	37

4.4. Mete'nin Sakal Tıraşı Olma Becerisine İlişkin Bulguları.....	38
4.5. Sakal Tıraşı Olma Becerisinin Genellemesine Dair Bulgular.....	39
Grafik 2. Sakal Tıraşı Olma Becerisi Genelleme Grafiği	39
4.6. Sosyal Geçerlik Bulguları	40
4.6.1. Uzmanlarla Yapılan Sosyal Geçerlik Bulguları.....	40
4.6.2. Öğretmenlerle Yapılan Sosyal Geçerlik Bulguları	42
4.6.3. Ailelerle Yapılan Sosyal Geçerlik Bulguları.....	43
5. TARTIŞMA	44
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	47
7. KAYNAKLAR.....	49
8. ÖZGEÇMİŞ.....	58
9. EKLER.....	59
Ek 1: Etik Kurul Onayı	59
Ek 2: Tez Uygulamaları Kurum İzin Belgesi.....	60
Ek 3: Sakal Tıraşı Olma Beceri Analizi.....	61
Ek 4: Sakal Tıraşı Olma Veri Kayıt Formu	62
Ek 5: Sakal Tıraşı Olma Becerisi Gözlemciler Arası Güvenirlilik (GAG)Veri Kayıt Formu	64
Ek 6: Katılımcı Belirleme Formu.....	66
Ek 7: Aile İzin Formu	67
Ek 8: Eğitim Programcısı Sözleşme Formu	68
Ek 9: Sosyal Geçerlik Veri Formu	69
Ek 10: Araç Gereçler.....	72

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

APA: American Psychological Association (Amerikan Psikoloji Birliği)

ASD: Autism Spectrum Disorders

BEP: Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

CDC: Centers for Disease Control and Prevention (Amerikan Hastalıkları Önleme ve Kontrol Merkezleri)

DAÇBD: Davranışlar Arası Çoklu Başlama Deseni

DSM: Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatiksel El Kitabı)

ICD: International Classification of Diseases (Hastalıkların Uluslararası Sınıflaması)

NGG: Normal Gelişim Gösteren

OSB: Otizm Spektrum Bozukluğu

ÖERM: Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi

ÖEUOK: Özel Eğitim Uygulama Okulu

RAM: Rehberlik Araştırma Merkezi

SOBE: Selçuklu Otizmlili Bireyler Eğitim Vakfı

UDA: Uygulamalı Davranış Analizi

WHO: World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

YGB: Yaygın Gelişimsel Bozukluk

TABLolar LİSTESİ

Tablo No

Sayfa No

Grafik 1. Celal, Selim ve Mete'nin Sakal Tıraşı Olma Becerisine İlişkin Doğru Davranış Yüzdeleri.....	32
Grafik 2: Sakal Tıraşı Olma Becerisi Genelleme Grafiği.....	37

ÖZET

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Sakal Tıraşı Olma Becerisinin Öğretiminde Video İpucu Yönteminin Etkililiğinin İncelenmesi

Yasir UYGUN

Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı

Otizm Spektrum Bozukluğu Programı

Yüksek Lisans Tezi / Konya-2022

Bu çalışmada Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan bireye Sakal Tıraşı Olma Becerisinin öğretiminde Video İpucuyla Öğretim uygulamalarının etkililiği araştırılmıştır. Çalışma tek denekli deneysel araştırma modellerinden Denekler Arası Çoklu Başlama Modeline göre tasarlanmıştır. Hedeflenen becerinin öğretiminde video ipucuyla öğretim uygulamalarına yer verilmiştir. Çalışmaya OSB tanısı olan ve sakal tıraşı olma becerisine sahip olmayan ikisi 20 yaşında, biri 24 yaşında olan üç birey katılmıştır. Sakal tıraşı olma becerisi için öğretim programı hazırlanarak bağımlı değişkene ilişkin doğru tepki sayısı araştırmacı tarafından hazırlanan veri kayıt formlarına çoklu fırsat yöntemi ile kaydedilmiştir. Öğretim oturumlarından sonra becerinin genellenebilmesi ve kalıcılığına ilişkin izleme verileri toplanmıştır. Araştırma boyunca kaydedilen veriler grafiksel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulguları OSB'li bireylere sakal tıraşı olma becerisinde Video İpucu Yönteminin etkili olduğunu, OSB'li bireylerin beceriyi genelledebildiğini ve kalıcılığı sağlayabildiğini ortaya koymuştur.

Anahtar sözcükler: Otizm Spektrum Bozukluğu, Sakal Tıraşı Olma Becerisi, Video İpucu Yöntemi.

ABSTRACT

REPUBLIC OF TÜRKİYE
NECMETTİN ERBAKAN UNIVERSITY
HEALTH SCIENCES INSTITUTE

Investigation of the Effectiveness of Video Clue Method in Teaching the Skill of Shaving in Individuals with Autism Spectrum Disorder

Yasir UYGUN

Department of Child and Adolescent Psychiatry Diseases
Autism Spectrum Disorder Program
Master Thesis / Konya-2022

In this study, the effectiveness of Video Clue Applications in teaching the beard shaving skill to individuals with Autism Spectrum Disorder (ASD) is analysed. The study was designed according to the Between-Subject Multiple Starting Model, one of the single subject research models. In teaching of the targeted skill, teaching practices with video hints were included. Three individuals who do not have the Beard Shaving Skill and are diagnosed with ASD, two of them are 20 years old and one 24 years old, participated in the study. By preparing a curriculum for the beard shaving skill, the number of correct responses to the dependent variable were recorded in the data registration forms prepared by the researcher by using the multi-opportunity method. After the teaching sessions, the follow-up data on the generalization and permanence of the skill were collected. The data recorded during the research were analyzed by graphical analysis method. Research findings presented that Video Hinting Method is effective in the beard shaving skill of individuals with ASD, individuals with ASD can sustain and generalize the skill.

Key words: Autism Spectrum Disorder, Beard Shaving Skill, Video Clue Method.

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Otizm Yunanca'da öz, benlik ve kendi anlamlarına gelen 'otos' kelimesinden türetilmiş olup dış dünyadan kendini izole etmiş bireyler' anlamında ilk defa 1910'lu yıllarda İsviçreli psikiyatr Bleuler tarafından kullanılmıştır (Prater 2002; Heflin ve Alaimo 2007; Tekin-İftar 2013).

İlk kez infantil otizm olarak 1943 yılında, Leo Kanner tarafından ortaya atılan otizm spektrum bozukluğu (OSB), belirtileri erken çocukluk döneminde ortaya çıkan nörogelişimsel bir bozukluk olarak literatüre girmiştir (Kanner 1943; APA 2013). Leo Kanner'ın 1943 yılında 11 olgu ile otizme ait özellikleri açıkladığı makale, otizmle ilgili ilk makale olarak kabul edilmektedir. Kanner bu makalesinde otizmlili çocukların akranlarına göre herhangi bir fiziksel farklılık göstermediğini ancak davranışsal olarak benzer özellikler sergilediğini vurgulamaktadır (Heflin ve Alaimo 2007). Kanner'ın (1943) benzer özellikler olarak bahsettiği otizmlilerin takıntılı davranışlarının olması, rutinlere bağlı olmaları ve iletişim alanında zorluk yaşamaları gibi belirtiler günümüzde de kabul görmektedir (Kırcaali-İftar 2012). Aynı yıllarda birbirlerinden habersizce makale yayınladığı düşünülen Hans Asperger de 'Asperger Sendromu'nu 'otistik psikopati' ifadesini kullanarak sosyal ve iletişim becerilerinde yetersiz olmasına rağmen normal zekaya sahip bireyler olarak tanımlamaktadır (Asperger 1943; Kırcaali-İftar 2012).

OSB, ilk kez 1980 yılında Amerika Psikiyatri Birliği (American Psychiatric Association-APA) tarafından yayınlanan Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı-III'de (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-III, DSM-III) psikiyatri sınıflama sistemine kriterleri belirlenerek girmiştir (APA 1980). 1980 yıllarında 'Yaygın Gelişimsel Bozukluklar' başlığı altında 'Bebeklik Otizmi' olarak adlandırılan terim 1987'de düzenlenerek 'Otistik Bozukluk' olarak adlandırılmıştır (Tekin-İftar 2019). DSM-III'e göre tanının konulabilmesi için sosyal beceriler ve dil gelişimde yetersizlik, çocuğun yaşı ve psikotik bulguların olmaması gibi kriterlerin sağlanması gerekmektedir (Mukaddes 2008).

1994 yılında APA tarafından yayınlanan DSM-IV'e göre OSB'nin, Yaygın Gelişimsel Bozukluklar (YGB) gruplarından ayrılan kriterleri net olarak ifade edilmektedir (Özkaya 2013). DSM-IV'e göre Otistik Bozukluk; iletişimde yetersizlik, sosyal etkileşimde akranlarına göre anlamlı yetersizlik ve tekrarlayıcı ilgi alanları

olmak üzere üç temel alanda açıklanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (World Health Organization) 1993 yılında yayınladığı sınıflandırma sistemi ICD-10'da 'Çocukluk Otizmi' olarak geçen otizm DSM-IV ile benzer şekilde tanımlanmaktadır (WHO 1993; APA 1994).

APA, 2007 yılında kurduğu Nörogelişimsel Bozukluklar Çalışma Grubunun 6 yıl süren çalışmasının ardından 2013 yılında DSM-V sınıflama sistemini yayınlamıştır. DSM-V'te çok köklü tanılama değişikliklerine gidilerek YGB terimi yerini OSB terimine bırakmıştır. DSM-IV'te YGB olarak adlandırılan grubun içerisinde 'otizm, asperger sendromu, rett sendromu, başka türlü adlandırılmayan YGB ve dizentegratif bozukluk' yer alırken, DSM-V'te 'rett sendromu' dışta bırakılarak OSB; 'otizm, asperger sendromu, başka türlü adlandırılmayan YGB ve dizentegratif bozukluk' olarak sınıflandırılmıştır (APA 1994; APA 2013; NAC 2015; Mukaddes 2017).

Mayıs 2013'te yayınlanan DSM-V'e göre tek başlık altında toplanan OSB, toplumsal iletişim ve etkileşimde yetersizlik ve sınırlı ilgi alanları ve davranışlar olmak üzere iki ana boyutta ele alınan nörogelişimsel bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır (APA 2013; Kaymak 2018).

Alan yazın incelendiğinde OSB tarih boyunca; infantil otizm, asperger sendromu, otizm, yaygın gelişimsel bozukluklar, bebeklik otizmi gibi ifadelerle tanımlanan otizm kavramı, günümüzde birçok yetersizliğin farklı şiddetlerde bir araya gelmesiyle geniş bir yelpazesi olan yetersizlikler anlamında 'Otizm Spektrum Bozukluğu' olarak kullanılmaktadır (Kırcaali-İftar 2012; APA 2013; Bilgiç 2019).

Tanı kriterlerine göre temelde iletişim eksikliği ve sosyal becerilerde yetersizlik üzerine yoğunlaşan otizme zihin yetersizliği de eşlik etmektedir. OSB tanısı almış bireylerin neredeyse yüzde 45'inin aynı zamanda zihinsel yetersizliğe sahip olduğu görülmektedir (Kaymak 2018; Bilgiç 2019).

Spektrum bozukluk olarak adlandırılmasından da anlaşılacağı üzere OSB'den etkilenmiş bireyler dil gelişimi, psiko-motor gelişimi, sosyal gelişim ve bilişsel gelişim alanlarının birçoğundan farklı yoğunluklarda etkilenebilmektedir (Diken 2015).

Nedenleri net olarak bilinmeyen OSB, genlerin de etkisinin olduğu nörogelişimsel bir hastalık olarak tanımlanmaktadır (Mukaddes 2017). Günümüzde

otizme sebep olan araştırmalar içerisinde genler üzerinde yapılan çalışmalar ve çevresel faktörler üzerinde durulmasına rağmen tutarlı bir veriye ulaşılamamaktadır. Otizm tanısı alan bireylerin yaşlarında, yaşadıkları çevrede ve sosyo-ekonomik düzeyinde herhangi bir rastlantı olmaması otizmin çevresel bir faktörden etkilenmediğini göstermektedir (Yücel 2016; Tohum 2021). Çok sayıda genin dahil olarak oluşturduğu bu karmaşık yapı otizm tanısı almış kardeşler ve ikizler üzerinde yapılan çalışmalarla genetik bir bozukluk olduğunu ortaya koymaktadır (Kırcaali-İftar 2012).

Kızlara oranla erkeklerde 4,5 kat daha fazla görülen OSB tanısı almış bireylerin %45'inde zihin engelliliği durumu görülmektedir (zeren 2013; Bilgiç 2019; Tohum 2021).

Göz teması kurmada, adına tepki vermede, etkileşimde bulunmada, iletişim kurmada, akranlarıyla oyun oynamada, sosyal becerileri yerine getirmede zorluk ve yetersizlik yaşayan, sınırlı ilgi alanları bulunan otizimli bireylerin sayısı ülkemizde olduğu gibi dünya genelinde de artış göstermektedir (MEB ve Tohum 2012; Bilgiç 2019). OSB'nin yaygınlığıyla alakalı yapılan araştırmaların birçoğunun Amerika Birleşik Devletleri'nde yapıldı görülmektedir. Bu araştırmalara göre OSB'nin görülme sıklığı 1985 yılında 1/2500, 1995 yılında 1/500, 2001 yılında 1/250, 2007 yılında 1/150, 2009 yılında 1/110, 2012 yılında 1/88 olarak açıklanmıştır (Kırcaali-İftar 2012).

Alanda alışan uzman sayısının ve yapılan bilimsel araştırmaların artması, otizm alanında toplumsal bilincin oluşması, sağlık alanındaki gelişmeler ve uygulanan test sayılarının artması, tanılama kriterlerinin düzenlenmesi gibi birçok nedene bağlı olarak OSB'nin görülme sıklığının 54 çocukta bire yükseldiği görülmektedir (Bilgiç 2019; zdemir 2020; Tohum 2021). Yine son yıllarda Amerika'da, American Hastalıkları nleme ve Kontrol Merkezleri (Centers for Disease Control and Prevention, CDC) tarafından bir grup çocukla yapılan araştırma ve 3 Aralık 2021 tarihinde yayımlanan rapora göre Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yaşayan her 44 çocuktan birinin otizimli olduğu tahmin etmektedir (CDC 2021).

Grlme sıklığı gün geçtikçe artan OSB'nin belirtilerini hızlı bir Şekilde belirleyip ortadan kaldırmak, bu bireylerin sosyal yaşama katılımını sağlayabilmek için erken yaşta tanılanarak bilimsel dayanaklı müdahalelerde bulunulması gerekmektedir (Simpson 2005; Heward 2009; nl 2020). Otizmin tedavisiyle ilgili

alan yazın araştırıldığında yoğun davranışsal eğitim, ilişki temelli uygulamalar, TEACCH, Floortime, neurofeedback, müzik terapisi, hayvan terapisi, diyet uygulamaları, vitamin tedavileri, hiperbarik oksijen tedavisi, duyu bütünleme, ergoterapi, hidroterapi, spor terapi gibi pek çok alan karşımıza çıkmaktadır. OSB'li bireyin gelişimine katkı sağlayacak birçok tedavi ve terapi yöntemi sıralanmış olsa da bunlardan birçoğuyla ilgili yeterli bilimsel araştırma bulunmamaktadır (Kurt 2013). Sıralanan yöntemler yarar sağlıyor olsa da OSB'nin tedavisinde en kritik aşama erken tanı ve erken müdahaledir (Selimoğlu ve ark. 2013).

Özel eğitim hizmetlerinin içinde bulunan OSB, erken çocukluk dönemlerinde başlayan sosyal-iletişim alanlarında belirli yetersizlikler, sınırlı ilgi alanları ve tekrarlayıcı hareketlerle fark edilmektedir ve bilinen en etkili tedavi yöntemi özel eğitimidir (Kırcaali-İftar 2012; APA 2013; Bilgiç 2019).

Güneş (2005) OSB belirtilerinin ve seviyelerinin kişiden kişiye değişiklik gösterse de dil gelişimde gecikmeler, sosyal ilişkilerde yetersizlik, duyuşsal tepkilere kapalılık, zihinsel yetersizlik, sınırlı ilgi alanları gibi ortak yanlarının olduğunu vurgulamaktadır. Sahip olunan bu yetersizlik ve farklılıkları en aza indirebilmek için sistemli, planlı, erken ve yoğun eğitime ihtiyaç duyulmaktadır (Cowan ve Allen 2007; Bilgiç 2019).

OSB belirtilerinden şüphe duyulan bir çocuk için çocuğun gelişimini saptamak, buna bağlı önlemler almak ve yapılacak müdahalelere karar vermek için kapsamlı bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Otizm belirtilerini saptayacak standart testlerin yanı sıra çocuğun davranışlarını gözlemlemek ve ebeveynleri ile görüşmeler yapmak sağlıklı bir karar için oldukça önem arz etmektedir. Değerlendirme ile çocuğun kişisel ve gelişim özelliklerini saptamak, risk durumunu belirlemek, uygun bir tanı koyabilmek, birey için uygun müdahale kararları alabilmek ve uygulamak amaçlanmaktadır (Sucuoğlu 2013). OSB'nin tanısı psikiyatrist ve nörologlar tarafından DSM-IV ve ICD-10 gibi tanı kriterleri, çeşitli testler, klinik gözlemleri ve aile görüşmeleri yapılarak konmaktadır. Tanı koymak için farklı alanda çalışan uzmanlardan oluşan sağlık heyeti; bireyin davranışlarının yanı sıra bireyin genetik yapısını, metabolik durumunu EEG ve beyin görüntülerini de incelemektedir (Filipek ve ark. 2000; Sucuoğlu 2013). Tıbbi olarak OSB tanısı almış bir birey için eğitsel değerlendirme ve tanılamamın yapılması, uygun özel eğitim hizmetlerine yönlendirilmesi için en yakın Rehberlik Araştırma Merkezine (RAM) başvurulmalıdır.

RAM'da, Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu tarafından bireyin tüm gelişim alanları ve yetersizlik alanları incelenerek yıllık eğitim planlaması ailenin de onayıyla yapılmaktadır (Tohum, 2021).

OSB'li birey spektrumdan etkilenme derecesine, yetersizlik alanına ve gelişim özelliklerine göre genel eğitim sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olarak, özel eğitim sınıflarında veya özel eğitim okullarında eğitim hizmetlerinden yararlanmaktadır (Otsimo 2017).

Eğitim için yerleştirildiği okulda tıbbi tanısı, eğitsel değerlendirmesi, yerleştirme kararı, gereksinimleri, aile görüşmeleri ve çocuk hakkında edinilen tüm bilgiler göz önünde bulundurularak bireye özel bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanmaktadır. BEP'te bireyin mevcut performans düzeyi, konulan hedefler, birey için yapılması gereken eğitim düzenlemeleri, programın başlama ve bitiş tarihi, hedeflenen beceri veya kazanımların nasıl ölçüleceğine dair bilgiler detaylı olarak yer almaktadır (Collins 2007; Tekin-İftar ve Değirmenci 2016).

Normal gelişim gösteren bireylerde olduğu gibi OSB'li bir bireyin de bir kişi veya nesneye bağımlı olmadan günlük yaşamını sürdürebilmesi için bir takım temel becerilere ihtiyaç duyulmaktadır (Wert ve Neisworth 2003; Kırcaali-İftar 2007). OSB'ye bağlı olarak akranlarına göre iletişim ve dil becerilerinde, akademik becerilerde, oyun becerilerinde ve sosyal becerilerde geri kalmış bireylere ihtiyaç duyulan her alanda eğitim verilerek bu bireylerin bağımsız yaşam becerilerini kazanmaları ve böylece toplumsal yaşama uyum sağlamaları amaçlanmaktadır (Kırcaali-İftar 2012; Öncül ve Tekinarslan 2018). Bağımsız yaşam becerileri, bir bireyin başka birisine ihtiyaç duymadan yaşaması gereken tüm becerileri kapsamaktadır (Çankaya 2013). OSB olan bireylerin birçoğunun yaşamı boyunca bağımsız yaşam becerilerini yerine getirmede zorluk ve sınırlılık yaşadığı bilinmektedir. Bu nedenle bu durumdan etkilenen bireylerin bağımsız yaşamına katılımını sağlamak için kaliteli, kapsamlı ve planlı bir eğitime ihtiyaç duyulmaktadır (Gürsel ve ark. 2007). Bireylerin günlük yaşamını bağımsız olarak sürdürebilmesi, toplumsal yaşama hızlı bir şekilde uyum sağlaması ve toplumsal kabulünü sağlaması için sosyal becerileri akranları düzeyinde yerine getirmesi gerekmektedir. Yetersizliği olan bir birey için bağımsızlığın ilk göstergesi öz bakım becerilerini yerine getirebilmektir (Varol 2005; Öncül ve Tekinarslan 2018). Yemek yeme, tuvalet

eğitimi ve giyinme soyunma öz bakım becerilerinin temeli olsa da bu becerileri dış fırçalama, saç bakımı, banyo yapma, cilt bakımı gibi kişisel bakım becerileri takip etmektedir (Varol 2005). Öz bakım ve kişisel bakım becerilerine sahip bir birey bağımsız yaşamına ilk adımını atmış sayılmaktadır. Öz bakım becerilerine sahip olunması bireyin kendi hayatını kolaylaştırmasının yanı sıra öz güvenlerini arttırmakta ve başkasına olan bağımlılığını en aza indirmektedir (Varol 2005; Kırşehirli 2011). Close ve arkadaşları (1985) bağımsız yaşam becerileri için öz bakım becerilerini, günlük yaşam becerilerinin alt başlığı olarak ele almaktadır. Diğer yandan Varol (2005) bireyin öz bakımını sağlaması ve fiziksel görünüşüne önem vermesini kapsayan ev içindeki ve dışındaki tüm becerileri bağımsız yaşam becerileri olarak kabul etmektedir.

Ülkemizde ve yurt dışında OSB'li bir birey için büyük önem taşıyan bağımsız yaşam becerilerinin öğretilmesi ve incelenmesine ilişkin etkinlik çizelgesi takip etme, yiyecek hazırlama, içecek hazırlama, bilgisayar kullanma, fotokopi çekme, spor yapma, ilk yardım becerisine sahip olma, temizlik becerileri, istihdam alanları gibi bağımsız yaşamı destekleyici birçok bilimsel araştırma yapılmıştır (Kurt ve İftar 2008; Cihak ve ark. 2010; Ergenekon 2012; Kellems ve Morningstar 2012; Alexander ve ark. 2013; Bennett ve ark. 2013a; Bennett ve ark. 2013b; Burke ve ark. 2013; Carlile ve ark. 2013; Johnson ve ark. 2013; Turhan ve Vuran 2015; Değirmenci ve Özen 2019).

Alan yazın incelendiğinde;

Değirmenci ve Özen (2019) dört zihin engelli bireyi dahil ederek yaptıkları araştırmada otel hizmetleri becerilerinin öğretiminde bu bireylerin bağımsızlık kazanabilmesini VMO yöntemini kullanarak çalışmışlardır. Araştırma bulguları zihin engelli bireylerin hedeflenen beceriyi öğrenmelerinde VMO yönteminin etkili olduğunu; Turhan ve Vuran (2015) altı yaşında OSB'li bir çocukla yaptıkları araştırmada çocuğun çevresindeki insanlar ile etkileşimde bulunmasını sosyal öykü ve video model etkililiğini inceleyerek çalışmışlardır. 6 yaşında otizmlili bir çocuk üzerinde yapılan araştırmada video modelle öğretim yönteminin sosyal öyküye göre daha etkili olduğu; Carlile ve arkadaşları (2013) yaptıkları çalışmada, otizmlili çocuklara iPod kullanarak boş zamanlarında bir etkinlikle ilgilenmesini, etkinlikleri tamamlamasını öğretmeyi ve otizmlili bireylerin toplumsal kabulünü arttırmayı

amaçlamıştır. Çalışmaya 8 ve 12 yaşlarında dört otizmliler erkek çocuğu dahil etmişlerdir. Çalışma iPod kullanımının hedeflenen beceriler üzerinde etkili olduğunu; Johnson ve arkadaşları (2013) çalışmalarında 17 yaşında iki tane otizmliler lise öğrencisine iPod üzerinden video ipucu kullanarak yiyecek hazırlama becerisi öğretmenin etkililiğini incelemiştir. Araştırma bulgularına göre uygulamaların otizmliler bireylerin günlük okul yaşantısını aksatmadan yemek yapma becerisinde bağımsız olarak başarı sağladığını ve bağımsız yaşam becerisi katkı sağladığı görülmüştür. Ayrıca araştırmada video ipucu uygulamalarının etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Alexander ve arkadaşları (2013) mail gönderme becerisinin öğretiminde videodan model olmanın etkililiğini incelediği araştırmaya 15 ve 18 yaş aralığında dördü erkek yedi kişiyi dahil etmiştir. Araştırmada otizmliler bireylerin 5'in mail gönderme becerisini bağımsızlık kazanarak edindiği ancak 2'sinin bu beceriyi edinmede videodan model olma yönteminin etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Burke ve arkadaşları (2013) 19-28 yaşları arasındaki dört yetişkin erkeğe video modellerle istihdam alanlarında bağımsız yaşam becerisi öğretmenin etkililiğini incelemiştir. Araştırmada otizmliler bireylerden çok basamaklı karmaşık becerilerin öğretiminde video modelin etkililiğini incelemektedir. Araştırma sonucu karmaşık bir nakliye işinin otizmliler bireylere öğretilmesinde video modelin etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Bennet ve arkadaşları (2013a) otizmliler bireylere gizli sözel ipucu vererek fotokopi çekme gibi istihdama yönelik becerilerin öğretimine yönelik çalışma yapmıştır. Çalışmalarına 13, 16 ve 22 yaşlarında üç erkeği dahil ederek bu bireylere bir bağımsız yaşam becerisi kazandırmayı hedeflemiştir. Sesli video ipucu ile sessiz video ipucunun etkililiği üzerinde karşılaştırma yapılan araştırmada sesli video ipuçlarının fotokopi çekme becerisinde çok daha etkili olduğu gözlemlenmiştir; Bennet ve arkadaşları (2013b) yine otizmliler bireylerin istihdamına yönelik çamaşır katlama becerisinde gizli sözel ipucu sunarak etkililiğini incelemiştir. Araştırmalarına 15 yaşında iki erkek ve 18 yaşında bir kızını dahil ederek bu bireylere bağımsız yaşam becerisi öğretmeyi amaçlamışlardır. Telsiz ve kulaklık kullanılarak sürdürülen çalışmada otizmliler bireylerin 4-5 hafta gibi kısa bir sürede hedeflenen becerilerde bağımsızlığı yakaladığı görülmüştür.

Kellems ve Morningstar (2012) 20 yaşlarında, üçü erkek biri kız olmak üzere dört yetişkin otizmliye video model ve yazılı ipuçları kullanarak iş yeri temizliği yapmayı öğretmeyi amaçlamışlardır. Çalışmaya katılan bireyler hedeflenen beceride bağımsızlık kazanmasının yanı sıra bağımsız olarak tablet bilgisayar kullanmayı da öğrenmişlerdir. Dolayısıyla video model uygulamaları hedeflenen günlük yaşam becerisinin üzerinde etkili olmuştur. Ergenekon (2012) VMO yöntemini kullanarak yaptığı çalışmada üç otizmli kaynaştırma öğrencisine, ilk yardım gerektiren durumlara müdahale yönteminin öğretimine yönelik uygulamalar yürütmüştür. Çalışmada ‘İlk Yardım Beceri Eğitim Paketi’ kullanılarak öğrencilerin araştırmacının vücudundaki yaralanmalara müdahale etmeleri istenmiştir. Araştırmada becerinin öğretiminde video modelin etkili olduğu, öğrencilerin bu davranışları farklı durumlarda genellemedikleri ve kalıcılığı sağladıkları gözlemlenmiştir.

Cihak ve arkadaşları (2010) dört otizmli öğrencinin sınıf içindeki etkinlikleri takip etme becerisinde video ve fotoğraflı etkinlik çizelgelerinin etkililiğini incelemişlerdir. Araştırma bulguları dört öğrencinin de sınıf içi etkinlikleri takip etme becerisini edinmede video ve fotoğraflı etkinlik çizelgelerinin etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Kurt ve İftar (2008) OSB tanısı almış 6-8 yaş aralığında dört erkek çocuğa serbest zamanlarında bağımsızlık kazanmalarını sağlamak amacıyla gömülü öğretimin etkililiğini incelemişlerdir. Araştırmada dört öğrenci için de bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde etkili olduğu ancak öğretim sonrasında kalıcılık konusunda üç öğrencide olumlu sonuçlar alınırken bir öğrenci için kalıcılık sağlanamamıştır.

Yapılan literatür taraması OSB tanısı alan ve özel gereksinimi olan bireylere bağımsız yaşam becerilerinin kazandırılması amacıyla birçok çalışmanın yapıldığını göstermektedir. İncelenen araştırmalar OSB’li bir bireye bağımsız yaşam becerisi kazandırmada video model uygulamalarının etkili olduğunu veya karşılaştırılan başka yöntemlere göre daha etkili veya avantajlı yönlerinin olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca incelenen araştırmalarda otizmli bireylerin bağımsız yaşamını sağlayarak kendisinin ve ailesinin yaşam standartlarını yükseltmek için ev yaşamı, meslek hayatı, okul hayatı, temizlik becerileri, elektronik cihaz kullanımı gibi çok farklı beceri alanlarının olduğu da gözlemlenmiştir. Nitekim NGG bireylerde olduğu gibi OSB olan bireylerde de en temel bağımsız yaşam becerisi öz bakım becerileri olarak kabul edilmektedir. Öz bakım becerilerini öğretmek veya edinmek NGG çocuklar için bir

akranını veya aile bireyini model almak ve taklit etmek kadar kolay olurken özel gereksinimi olan bir birey için bireysel ilgilenilmesi gereken bir alan olmaktadır (Özyürek 1986; Vuran 1996; Özen ve ark. 2003).

OSB tanılı bireylerin bağımsız yaşamını destekleyecek öz bakım becerilerine yönelik alan yazın incelendiğinde; yemek yeme, diş fırçalama, ayakkabı giyme, saçlarını tarama, giyinme ve soyunma, elini yüzünü yıkama gibi birçok becerinin öğretimine yönelik birçok araştırma bulunmaktadır. Ancak erkeklerde kızlara oranla 4,5 kat daha fazla görülen OSB’de erkeklerin sakal ve cilt bakımına yönelik bir araştırmaya rastlanmamıştır (Sisson ve Dixon 1986; Özen ve ark. 2003; Aykut ve Varol 2010; Özeren 2013; Öncül ve Tekinarslan 2018). Bu nedenle OSB’li bireylerin ihtiyaçları ve literatürdeki eksiklikler göz önünde bulundurularak bu araştırmanın yapılmasına karar verilmiştir.

1.1. Amaç

Araştırmanın genel amacı; Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) olan bireylere sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminde video ipucu yönteminin etkililiğinin incelenmesidir. Bu genel amaca bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

- a. Video ipucu ile öğretim uygulamalarının OSB olan birinci öğrencinin sakal tıraşı olma becerisi üzerinde etkili midir?
- b. Video ipucu ile öğretim uygulamalarının OSB olan ikinci öğrencinin sakal tıraşı olma becerisi üzerinde etkili midir?
- c. Video ipucu ile öğretim uygulamalarının OSB olan üçüncü öğrencinin sakal tıraşı olma becerisi üzerinde etkili midir?
- d. Video ipucu ile öğretim uygulamaları OSB olan birinci öğrencinin sakal tıraşı olma becerisini genellebilmesinde etkili midir?
- e. Video ipucu ile öğretim uygulamaları OSB olan ikinci öğrencinin sakal tıraşı olma becerisini genellebilmesinde etkili midir?
- f. Video ipucu ile öğretim uygulamaları OSB olan üçüncü öğrencinin sakal tıraşı olma becerisini genellebilmesinde etkili midir?
- g. Video ipucu ile öğretim uygulamaları OSB olan birinci öğrencinin sakal tıraşı olma becerisinde kalıcılığı sağlamasında etkili midir?
- h. Video ipucu ile öğretim uygulamaları OSB olan ikinci öğrencinin sakal tıraşı olma becerisinde kalıcılığı sağlamasında etkili midir?

- i. Video ipucu ile öğretim uygulamaları OSB olan üçüncü öğrencinin sakal tıraşı olma becerisinde kalıcılığı sağlamasında etkili midir?

1.2. Önem

OSB’li bireylerin günlük yaşamında bağımsız yaşamını sürdürebilmek, toplumsal yaşama daha hızlı adapte olabilmek ve toplumsal kabulünü sağlamak için belli başlı becerilere sahip olmaları gerekmektedir. İletişim ve sosyal etkileşim becerilerinin yanı sıra bir bireyde küçük yaşlardan itibaren olması gereken en önemli özelliklerden birisi de öz bakım becerilerini yerine getirebilmesidir (Demiriz ve Dinçer 2000; Öncül ve Tekinarslan 2018). OSB’li bireylerin toplum tarafından kabulü bağımsız yaşam becerilerine sahip olmasıyla doğru orantılıdır (Varol 2005). OSB’nin, erkeklerde kızlara oranla 4,5 kat daha fazla görülmesi erkeklerde daha geniş bir çalışma alanı oluşturmayı gerektirmektedir. Yetişkin OSB olan erkeklerin, sağlık ve estetik açıdan önemli görülen sakal tıraşı olma becerisini yerine getirmekte zorlandığı veya bir desteğe ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Bu nedenle bu bilimsel çalışmada hedef davranış olarak ‘OSB’li bireylere sakal tıraşı olma becerisinin öğretimi’ belirlenmiştir (Aytar 2012; Özeren 2013; Malinowski 2014; Tohum 2021).

Araştırma literatürdeki eksikliği giderecek olması, OSB’li yetişkin erkeklerin sahip olması gereken bir beceri uygulaması gerçekleştirilmesi, alanda çalışan uzmanlara ve ailelere yol gösterici olması ve OSB’li bireyin bağımsız yaşamına katkı sunması yönleriyle oldukça önemlidir.

1.3. Sınırlılıklar

Bu çalışma;

1. Araştırma 2021-2022 eğitim öğretim yılında Konya ili, Selçuklu ilçesinde bulunan Özel SOBE Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde eğitim alan 20-24 yaş aralığı,
2. OSB tanısı alan üç erkek öğrenci ile,
3. Sakal tıraşı olma becerisi ile,
4. Video ipucu öğretim yöntemi ile sınırlıdır.

1.4. Sayılılar

Araştırma;

1. Bireylerin büyümesi ve olgunlaşmasının araştırmanın sonuçları üzerinde etkili olmadığı,
2. Ailelerin ve eğitimcilerin yapılan sözleşmeye uyarak sakal tıraşı olma becerisini uygulama dışında bir ortamda öğretimsel amaç olarak çalışmadığı,
3. Akademisyen, aile ve eğitimcilerin sosyal geçerlik görüşmelerinde görüşlerinin gerçek duygu ve düşüncelerden oluştuğu,
4. Katılımcıların OSB tanısının doğru olduğu,
5. Bağımlı değişkenin video ipucundan başka bir bağımsız değişkenden etkilenmemiş olduğu,
6. Sunulan video ipucunun ve veri toplama araçlarının amaca hizmet ettiği varsayılmıştır.

1.5. Tanımlar

1.5.1. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB): OSB, sosyal iletişim ve etkileşimde yetersizlik, sınırlı ilgi alanları ve basmakalıp davranışlar olarak ele alınan nörogelişimsel bir bozukluktur. (APA 2013; Kaymak 2018). Otizm, erken çocukluk dönemlerinde ortaya çıkıp yaşam boyu devam eden ve bireyin birçok gelişim alanına etki eden bir olgudur (APA 2013; Mukaddes 2017; Turan ve Karaaslan 2019).

1.5.2. Video İpucu: Video ipucu ile öğretim, videodan model olma öğretim yönteminin bir türüdür. Video temelli öğretim stratejilerinden olan video ipucunda; hedeflenen becerinin tüm basamakları ayrı ayrı izletilerek deneğin tepki vermesi beklenmektedir (Sigafos ve ark. 2013; Aykut ve ark. 2014). Bu öğretim yönteminde temel unsur hedeflenen becerinin bir basamağı izletildikten hemen sonra deneğin o basamağı yerine getirmesidir (Kahveci 2017). Video ipucu sunulduktan sonra deneğin verdiği doğru tepkiden sonra bir sonraki beceri basamağı izletilirken deneğin başarısız olduğu beceri basamakları tekrar izletilebilir (Mechling ve ark. 2005).

1.5.3. Sakal Tıraşı Olma Becerisi: Ergenlik dönemi ile birlikte erkeklerin yüzlerinde çıkan kılları temizleme işlemine sakal tıraşı olma denmektedir (Bilgin 2014). Erkeklerin yüzlerinde ergenlik ile sertleşen bu kıllar çeşitli aparat veya

makinelerle kesilmekte veya yüzün yapısına uygun şekil verilmektedir. Erkekler için ergenliğin belirtilerinden olan yüzde çıkan kılların temizlenmesi durumuna sakal tıraşı olma denmektedir (Aytar 2012; Kartal 2018).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)

İsviçreli psikiyatr Bleuler tarafından, 1910 yılında, Yunanca “otos” kelimesinden türetilen otizm kavramı kendi, öz, içe kapanık birey olarak tanımlanmaktadır (Prater 2002; Heflin ve Alaimo 2007; Bilgiç 2019). İlk kez 1943 yılında Leo Kanner insanların iletişimi kurma güçlüğü, zamirlerin yanlış kullanımı, tekrarlayıcı sözler, streotip davranışlar ve değişime direnç gösterme gibi belirtileri olan otizmi infantil otizm (infantile autism) olarak 11 olgu ile açıklamaktadır (Kanner 1943; Mukaddes 2017). Aynı yıllarda Kanner'den bağımsız olarak çalışmaları yürüten Hans Asperger'in 1944 yılında yayımladığı makalesinde otizm teriminden “zeka düzeyi olarak normal ancak sosyal alanlarda ve iletişim alanlarında önemli ölçüde sınırlılıkları olan bireyler” olarak bahsetmektedir (Asperger 1944).

Erken çocukluk döneminde ortaya çıkarak yaşam boyu devam eden ve bireyin tüm gelişim alanlarına etki eden nörogelişimsel bir bozukluk olan OSB, Amerikan Psikiyatri Derneği tarafından 2013 yılında yayımlanan DSM-V tanı kitabında sosyal-iletişimsel yetersizlikler ve tekrarlayıcı davranışlar olarak tanımlanmaktadır (APA 2013; Mukaddes 2017; Turan ve Karaaslan 2019).

Kanner ve DSM-5'e göre sosyal etkileşimde yetersizlik, söylenen kelime veya cümleleri tekrarlama (ekolali), amacı olmayan tekrarlayıcı hareketler yapma, aynı veya rutine bağlılık, dilde gecikme veya hiç konuşmama gibi belirtileri olan OSB yaşam boyu süren nörogelişimsel bir bozukluktur (Kanner 1943; Kırcalı-İftar 2013, Akça 2017). Kanner ile aynı dönemlerde benzer tanımları yapan Asperger (1944) makalesinde otizmi, zeka gelişimi olarak normal ancak sosyal etkileşim, iletişim ve dil yönüyle oldukça geri kalmış bireyler olarak tanımlamaktadır (Asperger, 1944) Yıllar boyunca birçok kuruluş ve bilim insanı tarafından farklı tanımları yapılan ve kategorilere ayrılan otizm; 2013 yılında Amerika Psikoloji derneği (APA, American Psychiatric Association) tarafından, yaşamın ilk yıllarında sosyal etkileşim ve iletişim alanındaki yetersizlik, sınırlı ilgi alanı ve tekrarlayıcı anlamsız hareketleri gibi belirtileri olan yaşam boyu devam edecek olan bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır (APA 2013).

Dil gelişimi ve iletişim alanlarında güçlük yaşaması, sosyal etkileşim alanında yetersiz olması, tekrarlayıcı anlamsız hareketler yapması ve sınırlı ilgi alanına sahip

olması gibi belirtileri olan otizmlı birey toplumsal hayata adapte olmada birçok zorlukla karşı karşıya gelmektedir. (Bilgiç 2017; Akça 2017).

2.2. Öz Bakım Becerileri

Yılmaz (2011) öz bakım becerilerini, bireyin kendisi ile ilgili(beslenme, güvenlik temizlik, tuvalet vb.) ihtiyaçları başka birine ihtiyaç duymadan yerine gerirebilmesi olarak tanımlamaktadır. Bireyin sağlıklı bir şekilde yaşamını sürdürmesi ve kendini iyi hissedebilmesi için gerekli olan çok yönlü bir süreçtir (Dorociak ve ark. 2017). Öz bakım becerileri bireyin keyfine bağlı olmayan; birey için vazgeçilmez fiziksel bir gerekliliktir. Öz bakım sadece baş edilmesi gereken birkaç beceri olmanın yanı sıra duygusal ve psikolojik olarak sağlıklı kalabilmeyi sağlayan aktiviteler olarak tanımlanmaktadır (Malinowski 2014). Başka bir deyişle öz bakım anlık çözülmesi gereken problem olmanın yanı sıra yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Güler 2018).

Öz bakım becerilerini temelleri çok erken dönemlerde atılmaya başlanmaktadır. Yemek yeme, giyinme ve soyunma, temizlik, tuvalet alışkanlığı gibi en temel beceriler bebeklik döneminden itibaren öğrenilmektedir. Bireyin sağlıklı ve bağımsız bir yaşam sürebilmesi için bebeklikten itibaren gelişimine uygun yaşlarda bu becerileri edinebilmesi gerekmektedir (Güneyli; 1988; Demiriz ve Dinçer 2000; Polat 2018). Öz bakım becerilerinin erken çocukluk döneminde kazandırılmasıyla çocuklar öğrendikleri bilgi ve becerileri günlük yaşamına aktarabilmekte ve ilerleyen yaşlarda etkin olarak bu kazanımları kullanabilmektedir (Altınkaynak 2014).

Önder (2003) öz bakım becerilerini, bir bireyin yeme-içme, temizlik, tuvalet gibi temel ihtiyaçlarını bir başkasına ihtiyaç duymadan giderebilmesi olarak tanımlamaktadır. Varol (2005) ise bireyin evde, okulda ve diğer ortamlarda yaşamını devam ettirebilmesi için gerçekleştirdiği tüm beceriler olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlardan yola çıkarak bir bireye öğretilen günlük yaşama becerileri veya öz bakım becerileri o bireyin ileri yaşlarda yaşamını etkilemektedir (Demiriz ve Dinçer 2000).

Okul öncesi dönemde çocuğun gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak öğretim programları hazırlanması ve bu doğrultuda yaşına uygun becerinin öğretilmesi ilerleyen yaşlarda bireyin gelişimine psikolojik, bilişsel ve fiziksel katkı sağlamaktadır (Diken 2010; Kılıçkaya ve Zelyurt 2015).

2.3. OSB ve Öz Bakım Becerileri

Günümüzde tüm bireylerin olduğu gibi OSB'li bireylerin de eğitim almalarının amacı herhangi bir kişiden destek almadan, herhangi bir kişi veya nesneye bağımlı olmadan yaşamını sürdürebilmesi toplumsal hayatta sosyalleşebilmesidir. Ancak görülüyor ki OSB'li bireylerin yaşadıkları en önemli problemlerden birisi herhangi bir uyaran veya ipucu olmaksızın hedeflenen davranışı başlatmada, sürdürmede veya sonlandırmada zorluk yaşamaktadır (Kırcaali-İftar 2007).

Dil ve iletişim, sosyal beceriler, akademik beceriler ve öz bakım becerilerinde normal gelişim gösteren akranlarına göre zorluk yaşayan OSB'li bireylerin yaşadıkları zorluk alanlarına göre özel hazırlanmış programlar ve bilimsel dayanaklı uygulamalar ile müdahale edilmesi gerekmektedir (Ünlü 2012; APA 2013).

OSB'li bireylerin özellikle dil problemi yaşaması, göz temasından kaçınması ve öz bakım becerileri gibi temel becerilerde problem yaşamaları bağımsız yaşamlarını kısıtladığı gibi toplumsal kabullerini de azaltmaktadır (Wert ve Neisworth 2003; Diken 2010).

2.4. Video İpucu Öğretim Yöntemi

Bilimsel dayanaklı uygulamalardan olan model olma uygulamaları canlı model ve videodan model uygulamaları olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Canlı model beceri esnasında öğretmen rolündeki kişinin öğrenciye hedeflenen davranışı yaparak göstermesi ve öğrencinin model olarak tepkide bulunmasını beklemeyi içermektedir. Video modelde ise hedeflenen davranışın nasıl yapıldığının videolara kaydedilerek öğrenciye izletilmesi ve videodaki davranışların aynısını yapmasını beklemektir (NAC 2009).

Alan yazında video modelle ilgili birçok araştırmacının tanımı bulunmaktadır.

Sigafoos ve arkadaşları, (2005) video model uygulamalarını otizmli çocukların eve, okula ve topluma uyum sağlaması ve daha kaliteli bir yaşam sürebilmesi için hedeflenen davranışların öğretiminde başarılı bir şekilde kullanılan yöntem olarak tanımlamaktadır.

Nikopoulos ve Keenan (2003) videodan model olmayı, kaydedilen videodaki hareketlerinin denek tarafından tekrar edilmesi olarak tanımlarken Charlop-Christy ve

arkadaşları (2000) paralel bir tanım olarak, deneğin hazırlanan videodaki davranışları izleyip ardından davranışları tekrar etmesi olarak tanımlamaktadır.

Video model uygulamaları öğretime, uygulayıcıya ve deneğe pek çok katkı sağlamaktadır: a) canlı model uygulamalarına göre zaman ve mekan olarak kullanım kolaylığı bulunmaktadır b) video model uygulamaları zaman ve tekrar tekrar kullanılabilmesi için parasal tasarruf sağlamaktadır c) videolar kaydedilirken öğretmen hatalı gördüğü yerleri tekrar tekrar çekebilme ve hata payını en aza indirebilmektedir d) görsel desteklerin kullanılması daha somut öğrenebilen otizmli bireylerin öğrenimine kolaylık sağlamaktadır e) aynı zamanda bazı otizmli bireyler için ekran izlemek doğal pekiştirici özelliği taşımaktadır f) denek tarafından aynı video defalarca izlenebilmektedir g) bunun yanı sıra aynı video farklı deneklerin öğretim oturumlarında da kullanılabilir h) öğretimde tutarlılığı sağlamaktadır i) hedeflenen davranışların edinimini kolaylaştırmakta ve kalıcılığı sağlamaktadır j) deneğin videoya odaklanmasını ve derse motive olmasını sağlamaktadır k) öğretim esnasında dikkati dağıtacak birçok unsurdan arındırılmıştır k) orta ve ağır düzeyde yetersizliğe sahip bireylere işlevsel becerilerin kazandırılmasında etkili bir yöntem olmaktadır (Charlop-Christy ve ark. 2000; Buggey 2005; Sigafos ve ark. 2005; Marcus ve Wilder 2009; NAC 2009; Akmanoğlu ve Kurnaz 2014).

Yukarıda sıralanan avantajlara bakıldığında OSB'li bireyler için görsel uyarılarla desteklenerek daha somut hale getirilen öğretim oturumları yeni becerilerin öğretiminde önemli bir yer tutmaktadır. Alan yazın incelendiğinde OSB'li çocukların eğitimlerinde birçok amaca hizmet eden becerilerin öğretimi için video temelli araştırmalar yapıldığı görülmektedir.

Video modelde videolar sona kadar izletilip deneğin yapması beklenirken video ipucunda beceri basamakları deneğe tek tek izletilmektedir ve her basamağın sonunda bu beceriyi yerine getirmesi istenmektedir. Bu en önemli özelliğinin dışında yukarıda sayılan tüm avantajlar video ipucu için de sıralanabilmektedir (Sigafos ve ark. 2005).

Video ipucu uygulayabilmek için a) hedef davranış belirleme b) doğru ekipmanı temin etme c) beceri analizi yaparak senaryo hazırlama d) başlama düzeyi verisi kaydetme e) öğretim videosu hazırlama f) öğretim ortamının hazırlanması g)

video ipucunu sunma h) performans izleme ı) problem çözme i) video ipucunu silikleştirme gibi süreçleri takip etmek gerekmektedir (Sigafos ve ark. 2005).

2.5. OSB ve Video İpucu Yöntemi

Normal gelişim gösteren çocuklar yaşamlarının ilk aylarından itibaren gelişimine uygun sosyal becerileri yerine getirirken OSB olan çocuklar sosyal becerileri yerine getirmekte veya öğrenmede zorluk yaşayabilmektedir. Bu nedenle birçok gelişim alanında yetersizlik yaşayan OSB'li bireyler için hedeflenen becerilerin öğretiminde görsel destekler sıklıkla kullanılmaktadır (NAC 2011; Yücesoy-Özkan 2015).

Teknolojinin de gelişmesiyle birlikte OSB'li bireylerin eğitiminde kullanılan resim, fotoğraf, çizelge, sembol vb. araç gereçlerin yanı sıra videolar da sıklıkla kullanılmaktadır. Videolar birçok karmaşık becerilerin öğretiminde önemli yer tutmaktadır (Ayres ve Langone 2005; Van Laarhoven ve ark. 2010; Yücesoy-Özkan 2015).

Uzun bir videonun izlenmesinin ardından videodaki hareketleri tekrar etmesini istemek OSB'li bir birey için oldukça karmaşık bir durum olabilmektedir. Bu nedenle OSB'li bir bireyin hedef davranışı yerine getirmesini kolaylaştırmak adına videoları basamak basamak kaydedilip deneğin tek tek izleyerek yapması sağlanmalı, yapamadığı basamaklara tekrar dönülerek fırsat sunulmalıdır (Bodur ve Soysal 2004; Cihak ve ark. 2006; Sigafos ve ark. 2007; Berezna ve ark. 2012).

Alan yazın incelendiğinde OSB'li bireylerin dahil edildiği ve bağımsız değişken olarak video ipucu yönteminin seçildiği araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalarda:

Johnson ve arkadaşları (2013) araştırmalarında 17 yaşlarında iki erkeğe yemek hazırlama becerisinin öğretiminde video ipucunu bağımsız değişken olarak belirlemiştir ve etkililiğini incelemiştir. Sesli olarak hazırladıkları video ipucunda bir yetişkin rol oynamıştır. Araştırmaları video ipucunun otizmlili bireylere yemek hazırlama becerisinin öğretiminde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Berezna ve arkadaşları (2012) 15-18 yaşlarında üç OSB'li erkekle yürüttükleri çalışmada video ipucunun günlük yaşam becerileri ve meslek

becerilerinin öğretimi üzerinde etkililiğini incelemiştir. Bu araştırmacılar videolarını sesli olarak hazırlamışlar ve bir yetişkini model olarak kullanmışlardır.

Sigafoos ve arkadaşları (2007) yaşları 27-33 aralığında olan üç yetişkin OSB'li ile yürüttükleri araştırmada tabak yıkama becerisinin öğretiminde video ipucunun etkililiğini ortaya koymaktadır. Sesli anlatım ekledikleri videoda model olarak bir yetişkini kullanmışlardır.

Bennett ve arkadaşları (2013) araştırmalarında, 13-18 yaşlarında beş OSB'li erkeğe büro içi meslek becerilerini öğretmeyi hedeflemişlerdir. Bu becerilerin öğretiminde sesli anlatımı olan ve sesli anlatımı olmayan video ipucunun etkililiğini karşılaştırmışlardır. Bir yetişkini model olarak kullandıkları videolarda sesli ve sessiz videolar arasında hedeflenen becerinin öğretiminde anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Mechling ve arkadaşları (2013) de yaşları 15-19 aralığında olan dört yetişkin erkek OSB'li ye yemek hazırlama becerisini öğretmeyi hedefledikleri araştırmada ticari olarak hazırlanmış bir video ipucu ile uygulayıcı tarafından hazırlanan bir video ipucunun etkililiğini karşılaştırmışlardır. Yetişkin model ile çekilen videolardan uygulamacının hazırlamış olduğu videonun hedeflenen becerinin öğretiminde daha etkili olduğu gözlemlenmiştir.

Cannella-Malone ve arkadaşları (2011) araştırmalarında 11-13 yaşlarında ikisi kız beşi erkek olan yedi OSB'li bireye bulaşık yıkama ve çamaşır yıkama becerilerini bağımlı değişken olarak belirlemişlerdir. Bu araştırmalarında video ipucu ve video modelin etkililiğini incelemek isteyen araştırmacılar, iki videoyu da bir yetişkin model kullanarak hazırlamışlardır. Araştırmanın bulguları incelendiğinde OSB'li bireylere günlük yaşam becerilerinin öğretiminde video ipucunun video modele göre daha etkili olduğu görülmektedir.

Canella-Malone ve arkadaşları (2012) tarafından 15 yaşında iki erkek ve bir kız OSB'li bireyle gerçekleştirilen başka bir araştırmada, masa silme ve halı süpürme gibi ev içi temizlik becerilerinin öğretiminde hata düzeltmeli ve hata düzeltmesiz video ipucunun etkililikleri karşılaştırılmıştır. Bir yetişkinin model olarak kullanıldığı iki videodan hata düzeltmeli video ipucunun daha etkili olduğu görülmüştür.

Rayner (2011) 9-10 yaşlarında üç OSB'li bireyle gerçekleştirdiği araştırmasında, bağcıklı ayakkabı giyme becerisinin öğretiminde video ipucu ile geriye zincirleme yöntemlerinin etkililiği karşılaştırmıştır. Video ipucu yönteminde model olarak bir akran ve bir yetişkini seçen Rayner, geriye zincirleme yönteminde bir yetişkini model olarak kullanmıştır. Her iki yöntemde de sesli betimleme ve sözel ipucu kullanan araştırmacı hedeflenen becerinin öğretiminde geriye zincirlemenin video ipucuna göre daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Van Laarhoven ve arkadaşları (2010) 13 ve 14 yaşında iki erkek OSB'li ile makarna pişirme ve çamaşır katlama becerisinin öğretiminde video ipucu ile resim ipucunun etkililiğini karşılaştırmıştır. Araştırmada iki ipucu yöntemi için de yetişkin fotoğrafları ve videoları kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ise hedeflenen becerilerin öğretiminde video ipucunun resim ipucuna göre daha etkili olduğu ortaya konmaktadır.

2.6. Sakal Tıraşı Olma Becerisi

Ergenlik dönemi ile birlikte erkeklerin yüzlerinde çıkan kılları temizleme işlemine sakal tıraşı olma denmektedir (Bilgin 2014).

Erkeklerin yüzlerinde ergenlik ile sertleşen bu kıllar çeşitli aparat veya makinelerle kesilmekte veya yüzün yapısına uygun şekil verilmektedir. Erkeğin makyajı olarak görülen sakal ve bıyık tıraşı, kesme işlemi sırasında o bölgede bulunan ölü hücreleri temizleyerek gözeneklerin açılmasını sağladığı için, sağlık açısından da oldukça önemlidir. Erkekler için ergenliğin belirtilerinden olan yüzde çıkan kılların temizlenmesi durumuna sakal tıraşı olma denmektedir (Aytar 2012; Kartal 2018).

2.7. OSB ve Sakal Tıraşı Olma Becerisi

OSB'nin erkeklerde kızlara oranda 4,5 kat daha fazla görüldüğü düşünüldüğünde erkekler üzerine yapılan bilimsel araştırmaların daha fazla olması gerekmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde pek çok araştırmanın yapıldığı ancak öz bakım becerilerinde sakal tıraşı olma konusunda zorluk yaşayan birçok yetişkin otizmli bu hususta ihtiyacına cevap olacak bilimsel araştırmaya rastlanmamıştır.

OSB'li bireylerin toplumsal yaşama adapte olabilmesi, başka birisine bağımlı olmadan yaşamını sürdürebilmesi için bir takım becerileri edinmesi gerekmektedir.

Sakal tıraşı olma becerisi gibi birçok sıralı ve karmaşık işlemleri içeren beceriler analiz edilip belirli öğretim programları uygulanarak öğretilmektedir (Diken 2010; Kırcaali-İftar 2007; Aydın ve Tekin-İftar 2019).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Otizm spektrum bozukluğu olan bireylere sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminde video ipucu yönteminin etkililiği incelenen bu araştırma tek denekli araştırma modeline göre tasarlanmıştır. Sakal tıraşı olma becerisinde video ipucu yönteminin etkililiğinin belirlendiği bölümde tek denekli araştırma yöntemlerinden denekler arası çoklu başlama deseni kullanılmıştır.

Denekler arası çoklu başlama deseni (DAÇBD), belli bir bağımlı değişkeni öğretme yönteminin etkililiğini ortaya koymak için birden fazla denek üzerinde değerlendirme yapılmasına olanak sağlayan araştırma yöntemidir (Kurt 2019). Araştırmada birden fazla denek üzerine uygulanan bağımsız değişkenin etkisini değerlendirmek amacıyla denekler arası çoklu başlama deseni kullanılmıştır (Tekin-İftar 2012).

DAÇBD’de ilk olarak her denek için başlama düzeyine ilişkin oturumlar düzenlenerek sakal tıraşı olma becerisine ilişkin performans verileri toplanır. En az beş başlama verisi toplanarak deneklerin performanslarına ilişkin kararlı veriler elde edilir. Başlama düzeyine ilişkin kararlı veriler toplandıktan sonra bir denek ile uygulama oturumları yürütülmeye başlanır. Birinci denek ile uygulama oturumları devam ederken ikinci ve üçüncü denek için başlama düzeyi verisi toplanmaya devam eder.

Birinci deneğin ardı ardına üç öğretim oturumunda ölçütün üstünde performans sergilemesinin ardından, ikinci denek ile uygulama oturumları düzenlenmeye başlar. İkinci denek için öğretim oturumları düzenlenirken; birinci denek için genelleme ve kalıcılık verileri, üçüncü denek için de başlama düzeyi verileri alınma işlemi devam etmektedir. Bu süreç üçüncü denek için de aynı şekilde devam etmektedir.

İkinci deneğin üç oturum ardı ardına ölçütü karşılayacak performans göstermesinin ardından birinci ve ikinci denekler için genelleme ve kalıcılık oturumları düzenlenmektedir. Son denek için düzenlenen öğretim oturumları ölçütün üç defa ardışık oturumlarda sağlanması ile sonlandırılır. Üçüncü denek için de genelleme ve kalıcılık oturumları düzenlenmesiyle süreç tamamlanmış olur (Kırcaali-İftar & Tekin 1997; Rakap 2017).

Araştırmada DAÇBD kullanılarak video ipucu yönteminin, OSB’li bireylere sakal tıraşı olma becerisinin öğretimindeki etkililiği incelenmiştir.

3.2. Bağımlı Değişken

Araştırmanın bağımlı değişkeni, araştırmanın katılımcılarına “Sakal Tıraşı Olma Beceri Düzeyi” olarak belirlenmiştir.

Bağımlı değişkenin belirlenmesinde literatürde OSB’li yetişkin erkeklerin kişisel temizlikleri adına özel bir araştırmanın yapılmamış olması, araştırmacının OSB’li bireylerin ihtiyaçlarını gözlemlemesi, özel eğitim alanında çalışan akademisyenlerin ve OSB’li bireyler ile çalışan öğretmenlerin görüşleri ve OSB’li bireye sahip ailelerin ihtiyaçları ve istekleri etkili olmuştur.

3.3. Bağımsız Değişken

Araştırmanın bağımsız değişkeni “Video İpucu ile Öğretim Uygulamaları” olarak belirlenmiştir.

3.4. Katılımcılar

Araştırmaya 15 ve 27 yaşları arasında, özel bir rehabilitasyon merkezinden eğitim alan üçü yedek üçü asil olmak üzere altı birey dahil edilmiştir. Dahil edilen üç asil öğrenciye etik değerler gereği Mete, Celal ve Selim takma adı verilmiştir.

Mete 1997 yılında Konya ilinde doğmuş, 5-6 yaşlarında otizm tanısı alan ve şuan 24 yaşında olan yetişkin bir otizmlili bireydir. Mete’nin genel olarak bakımıyla annesi ilgilenmektedir. Aile sosyo ekonomik açıdan düşük gelirli bir durumdadır. Mete 2018 yılında Özel Eğitim Uygulama Okulundan (ÖEUOK) mezun olmuş ve bu yaşına kadar farklı Özel Eğitim Uygulama Okulları ve Özel Eğitim Rehabilitasyon Merkezlerinden (ÖERM) eğitim almıştır. Şu an araştırma uygulamalarının yapıldığı ÖERM’den eğitim dersleri ve spor terapisi desteği almaktadır. Mete adına tepki verme, basit yönergeleri yerine getirme, bir etkinlikte dikkat sürdürme gibi becerilere sahiptir. Alıcı dil becerilerinde iyi düzeyde olan Mete ifade edici dil becerilerinde akranlarından çok geri kalmış durumdadır. Öz bakım becerileri yerine getirirken çoğu zaman annesinin desteğine ihtiyaç duymaktadır.

Celal ve Selim 2001 yılında Konya ilinde doğmuş, 20 yaşında tek yumurta ikizi, OSB tanısı olan bireylerdir. Celal ve Selim 5 yaşında otizm tanısı almıştır, bu

yaşa kadar farklı özel eğitim okullarından ve rehabilitasyon merkezlerinden eğitim almışlardır. 2018 yılında ÖEUOK'dan mezun olduktan sonra sakal tıraşı olma becerisinin uygulamalarının yapıldığı ÖERM'de eğitim ve spor terapi desteklerini almaya devam etmişlerdir. Bakımlarıyla çoğunlukla babaları ilgilenmektedir.

Celal, Selim'e göre daha bağımsız beceriler sergileyen, akademik becerileri daha hızlı öğrenebilen ve daha sosyal bir otizmlidir. Selim, Celal'e göre genel anlamda çalışılan beceri ve kazanımlarda daha az veya yavaş gelişim gösterse de otizmlili akranlarına göre iyi durumdadır. Celal ve Selim adına tepki verme, basit ve karmaşık yönergeleri yerine getirme, bir etkinlikte dikkat sürdürme, alıcı dil ve ifade edici dil becerilerinde iyi düzeydedir. Ancak bazı seslere (arı, tıraş makinesi, böcek sesi) ve bazı hayvanlara (özellikle karınca ve böcek gibi küçük olanlara) karşı aşırı korku tepkisi göstermektedir. Günlük yaşamlarında desteğe ihtiyaç duyan Celal ve Selim, sakal tıraşı olma konusunda abi veya babalarına bağımlı durumdadır.

3.5. Katılımcıların Belirlenmesi

Katılımcılar araştırmacının gözlemleri, rehabilitasyon merkezinde görev yapan öğretmenlerin ve yetişkin otizmlili bireye sahip ailelerin verdiği bilgiler ve izinler sonucunda belirlenmiştir. Katılımcılar belirlenirken araştırmacı tarafından hazırlanan Ek 6'da yer alan 'Katılımcı Belirleme Formu' doldurularak karar verilmiştir. Katılımcı belirleme formunda; bireyin sakal tıraşı olma becerisine sahip olup olmadığı, OSB tanısının olup olmadığı, tez çalışması için aile izninin olup olmadığı, basit yönergeleri yerine getirip getirmediği, nesneli/nesnesiz motor taklit becerilerine sahip olup olmadığı, bir video kaydına en az 30 saniye boyunca odaklanıp odaklanmadığı ve fiziksel yardımını kabul edip etmediğine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Forma göre sakal tıraşı olma becerisine sahip olmayan, OSB tanısı olan, sakal tıraşı olmaya ihtiyacı olan, basit yönergeleri yerine getiren, nesneli/nesnesiz motor taklit becerilerine sahip, fiziksel yönlendirmeleri kabul eden, videoları en az 30 saniye süreyle takip edebilen ve tez çalışması için aile izni olan OSB'li bireyler uygulamalara dahil edilmiştir.

3.6. Ortam

Uygulamalar OSB olan bireylerin eğitim aldığı özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde sakal tıraşı olmak için gerekli donanımlarla hazırlanmış aynası olan bir lavabo karşısında gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya dahil olan üç katılımcı için

uygulamalar kurumda başkaları tarafından kullanılmayan, aynası, musluğu, peçeteliği ve çöp kovası bulunan, ısı ve ışık yönüyle uygulamalara uygun olduğu düşünülen bir lavaboda gerçekleştirilmiştir.

3.7.Araç Gereçler

Bu bölümde araştırma boyunca kullanılan tüm araç ve gereçler detaylı olarak tanımlanmaktadır. Kullanılan araç gereçlerin fotoğrafları ayrıca Ek 10'da sıralanmaktadır.

Aynalı Lavabo: Araştırmanın yapılmasında, katılımcıların beceriyi rahatlıkla öğrenebilecekleri, kendilerini rahatlıkla izleyebilecekleri büyüklükte aynası olan bir lavabo seçilmiştir.

Akıllı Telefon: Araştırmanın başlama düzeyi, öğretim, genelleme ve izleme oturumlarında uygulamaları kaydetmek üzere, video kayıt çözünürlüğü yüksek olan Xiaomi Poco X3 marka, akıllı cep telefonundan yararlanılmıştır.

Çöp Kovası: Tıraş sonrasında örtüdeki kılların kolayca silkelenebilmesi ve kullanılan peçetelerin atılması için lavabonun altında bulunan kapaksız, metal çöp kovaları kullanılmıştır.

Peçete/Peçetelik: Katılımcıların sakal tıraşı sonrasında yüzlerini yıkadıktan sonra kurulaması için lavabonun yanında bulunan elektrikli/sensörlü peçetelikler kullanılmıştır.

Şarjlı Tıraş Makinesi: Araştırmacı tarafından, sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminde kullanılmak üzere Dearling marka şarjlı bir tıraş makinesi temin edilmiştir. Üç katılımcı için de kullanılan tıraş makinesi suya karşı dayanıklı olduğu için kolayca temizlenebilmekte, tek tuşlu olmasıyla kolay kullanılabilir olma ve tasarımıyla cilde zarar vermeyecek özelliklere sahiptir.

Tablet (ipad): Araştırma boyunca video ipucunun sunulduğu, deneklerin daha önceden ders içi etkinliklerde kullanımına alışkın olduğu Apple marka, 12 inç ekran boyutu olan tablet kullanılmıştır.

Tıraş Kolonyası: Tıraş sonrası cildin temizlenmesi ve güzel koku yayması için Arko marka tıraş losyonu kullanılmıştır.

Tıraş Örtüsü: Araştırmacı tarafından hazırlanan tıraş örtüsü, kuaförlerin kullandığı tıraş örtülerine benzer olup deneklerin kolayca omuzlarına atabilecekleri ve temizliği kolay bir kumaş özelliği taşımaktadır. Tıraş örtüsünün uç kısmına duvara asılabilmesi ve katılımcıların kolaylıkla erişebilmesi için küçük cırt bant yapıştırılmıştır.

Tablet standı: Düşmelere karşı tabletin korunması ve video ipucu sunulurken tabletin görüş açısının katılımcıların görebileceği en iyi açıyla ayarlanabilmesi için standlı kılıf kullanılmıştır.

3.8.Araştırmacı

Araştırmacı 2018 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Programından mezun olmuştur. Lisans eğitiminin son aylarında otizmlili bireylerle çalışmaya başlayan araştırmacı Selçuklu Otizmlili Bireyler Eğitim Vakfı (SOBE) Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde yaklaşık iki yıl görev yapmıştır. Araştırmacı erken çocukluk, çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik çağında birçok otizmlili bireyle çalışma fırsatı bulmuştur. Otizm alanında tecrübeler kazanan araştırmacı 2019 yılında Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, Otizm Spektrum Bozukluğu Programında yüksek lisans eğitimine başlamıştır. Aynı yıl kamu kurumu olan Selçuklu Fatma Menekşe Özel Eğitim Uygulama Okuluna atanan araştırmacı, Borsa İstanbul Özel Eğitim Uygulama okulunda görevine özel eğitim öğretmeni olarak devam etmektedir. Ayrıca araştırmacının öz geçmişi bölüm 8’de bulunmaktadır.

3.9.Gözlemciler

Uygulamalar yürütülürken üç farklı gözlemciden güvenlik verileri alması için destek alınmıştır. Gözlemcilerden ikisi araştırmaların yapıldığı ÖERM’de uzun süredir görev yapan, araştırma konusu hakkında önceden bilgilendirilen özel eğitim öğretmenleridir. Üçüncü gözlemci ise yine aynı ÖERM’de uzun süredir görev yapan aynı zamanda deneklerinde spor terapisti olan beden eğitimi öğretmenidir. Belirlenen iki özel eğitim öğretmeni ve bir spor terapisti GAG verisi alma konusunda bilgili ve tecrübelidirler. Gözlemciler araştırmanın güvenilirlik verileri için başlama düzeyi, öğretim, genelleme ve izleme oturumlarında gözlemciler arası güvenilirlik verisi almışlardır.

3.10. Başlama Düzeyi Oturumları

Araştırmacının literatürde araştırma konusu hakkında gördüğü eksiklik, özel eğitim alanında çalışan akademisyenler, uzmanlar, öğretmenler ve otizmli bireye sahip ailelerle yaptığı görüşmeler, gözlemler ve Ek 6'da yer alan 'Katılımcı Belirleme Formu'na göre seçtiği OSB'li bireylerle sakal tıraşı olma becerisi için başlama düzeyi oturumları düzenlemiştir. Araştırmacı, başlama düzeyi oturumlarında OSB'li bireylerin sakal tıraşı olma becerisine ilişkin performans düzeylerini tekli fırsat yöntemi ile Ek 4'te yer alan 'Sakal Tıraşı Olma Veri Kayıt Formu'na kaydetmiştir. Veri Kayıt Formu, sakal tıraşı olma beceri analizine paralel olarak hazırlanmış olup öğrenciye 'sakal tıraşı ol' yönergesiyle başlayıp öğrencinin malzemeleri toplamasıyla son bulan basamaklardan öğrencinin yapabildiklerine artı (+), yapamadıklarına eksi (-) sembolünün konmasıyla oluşturulmuştur.

Başlama düzeyi oturumları OSB'li bireylerin sakal tıraşı olma becerisine bağlı performanslarına ilişkin kararlı veriler elde edilinceye kadar kaydedilmeye devam etmiştir. Başlama düzeyi oturumlarında kararlı veriler elde edildikten sonra öğretim oturumlarına geçilmiştir.

Araştırma deseni gereği üç öğrenci için aynı anda başlama düzeyi verisi alınmaya başlanmış, birinci öğrencide öğretim oturumları devam ederken ikinci ve üçüncü öğrenci için başlama düzeyi verileri alınmaya devam edilmiştir. Birinci öğrencide genelleme, ikinci öğrencide öğretim oturumu verileri alınırken üçüncü öğrenci için başlama düzeyi verilerine devam edilmiştir. Bu nedenle birinci öğrenci için üç, ikinci öğrenci için 9 ve üçüncü öğrenci için 9 oturum başlama düzeyi verisi alınmıştır.

Başlama düzeyi verilerinde üç öğrencinin de %20'nin altında performans sergilemesi bu beceriye sahip olmadıklarını göstermektedir.

3.11. Öğretim Oturumları

Öğretim oturumları için çalışma ortamı, OSB'li bireyin sakal tıraşı olma becerisini yerine getirecek tüm ekipmanlarla donatılarak önceden hazır hale getirilmiştir. Video ipucunu sunmak için kullanılan iPad öğrencinin rahatlıkla görebileceği ve araştırmacının kolaylıkla kullanabileceği bir konuma yerleştirilmiştir. Öğretim oturumlarındaki uygulamalar bir öğretmen desteği alınarak araştırmacının akıllı telefonuna kaydedilmiştir.

Öğrenciye “Sakal tıraşı ol.” yönergesi verildiğinde öğrencinin dolaptan sakal tıraşı olma malzemelerini alarak aynanın karşısına geçmesi beklenmektedir. Yönergeye eş zamanlı olarak iPad ile video ipucu da sunulmaktadır. OSB’li bireyin doğru yaptığı beceri basamakları sırtı sıvazlanarak veya aferin iyi gidiyorsun diyerek pekiştirilmiştir. Yapamadığı veya tepkisiz kaldığı beceri basamağına ilişkin video ipuçları “dikkatli izle ve yap” yönergesiyle tekrar sunulmuştur. Bireyin yapabildiği beceri basamakları veri kayıt formuna artı (+) olarak, yapamadıkları veya yardımcı yaptıkları beceri basamakları ise eksi (-) olarak kaydedilmiştir. Öğretim oturumlarında katılımcıların performansına ilişkin veriler Ek 4’teki veri formuna kaydedilmiştir. Öğrencinin yapabildiği beceri basamaklarına ait video ipucu araştırmacı tarafından hızlıca atlanmaktadır ve öğrencinin kaldığı basamağa ilerletilmektedir. Tıraş olma beceri analizine göre en az %80 oranında bağımsız olarak beceriyi yerine getirebilen bireylerde video ipucu ortadan kaldırılarak genelleme ve izleme oturumları gerçekleştirilmiştir. Öğretim oturumları tüm bireyler için aynı doğrultuda ilerlemiştir.

Öğretim oturumlarının ilk başlarında olası bir kazayı önlemek adına tıraş makinesinin ucuna koruyucu, kesmesine engel olacak, plastik aparat takılmıştır. Ancak bireylerin bu aparatı fark ederek çıkardığı gözlemlendiğinden öğretim oturumları koruyucu aparat olmadan yürütülmüştür. Olası kazalara karşı uygulamacı öğrencilere çok yakın mesafede durarak önlem almıştır.

Öğretim oturumlarında öğrencilerden sakal tıraşı olma becerisine ilişkin en az 3 ardışık oturumda %80’in üzerinde performans sergilemesi hedeflenmiştir. Bağımsız değişkenin sunulduğu öğretim oturumları Celal’in 6, Selim’in 9 ve Mete’nin 11 oturumda ölçütü karşılamasıyla sonlandırılmıştır.

3.12. Genelleme Oturumları

Genelleme oturumları her bireyin öğretim oturumlarında ardı ardına üç kez en az %80 ölçütünde başarı sağlamasının ardından gerçekleştirilmiştir. Genelleme oturumlarında video ipucu ortadan kaldırılarak becerinin edinimine ilişkin veriler toplanmıştır. Veriler Ek 4’te bulunan veri kayıt formuna işlenmiştir. Her birey için sadece kişiler arası genelleme oturumları düzenlenmiştir. Ortamlar arası genelleme oturumları uygulamacı tarafından yürütülmemiştir ancak aileden ev ortamında beceriyi sergileyebildikleri doğrultusunda bilgiler alınmıştır.

Kişiler arası genelleme oturumları araştırmacıdan bağımsız, OSB'li bireyin eğitim programcısı ile yürütülmüştür. Oturumlar kamera ile kaydedilmiştir ve OSB'li bireylerin gösterdiği performans, veri kayıt formuna işlenmiştir.

Genelleme oturumları tıpkı başlama düzeyi oturumlarında olduğu gibi öğrenciye 'sakal tıraşı ol' yönergesinin verilmesiyle başlayıp takip ederek veri kaydının tutulmasıyla devam etmektedir. Genelleme oturumlarında öğrenci davranışlarına müdahale edilmeden veriler kaydedilmiştir. Araştırmada öğretim oturumlarından sonra her öğrenci için üçer genelleme oturumu düzenlenmiştir ve genelleme oturumlarında üç öğrencinin de %80'in üzerinde performans sergilediği kaydedilmiştir.

3.13. İzleme Oturumları

OSB'li bireylerin sakal tıraşı olma becerisini en az %80 ölçütünde farklı kişilere karşı genellemesinin ardından izleme oturumları düzenlenmiştir. İzleme oturumlarında bireye, beceriye başlamadan "sakal tıraşı ol." yönergesi ve sonunda "teşekkür ederim." sözel ifadesinin dışında herhangi bir ipucu ve pekiştireç sunulmamıştır. OSB'li bireylerin performanslarına ilişkin veriler birer hafta arayla beş hafta boyunca izlenmiştir ve Ek 4'te bulunan sakal tıraşı olma veri kayıt formuna işlenmiştir.

Her öğrenci için genelleme oturumlarını takip eden beş hafta boyunca, birer hafta arayla izleme verisi alınmıştır. Öğrencilerin izleme oturumlarında %90'ın üzerinde performans sergileyerek sakal tıraşı olma becerisini sürdürdükleri gözlemlenmiştir.

3.14. Veri Toplama Araçları

Uygulamalara başlamadan önce katılımcı kriterlerinin yer aldığı, Ek 6'da bulunan Katılımcı Belirleme Formu araştırmacı tarafından gözlemler, öğretmen ve aile görüşmeleri sonucunda edinilen bilgiler doğrultusunda doldurularak araştırmaya dahil edilecek öğrenciler belirlenmiştir. Araştırma boyunca; başlama düzeyi, öğretim, genelleme ve izleme oturumları verileri Ek 4'te yer alan Sakal Tıraşı Olma Veri Kayıt Formuna kaydedilmiştir. Gözlemciler arası güvenilirlik verileri ise Ek 5'te bulunan Sakal Tıraşı Olma Becerisi Gözlemciler Arası Güvenirlik(GAG) Veri Kayıt Formuna işlenmiştir.

3.15. Katılımcı Belirleme Formları

Araştırmaya dahil edilecek olan OSB’li bireylerin belirlenebilmesi için Ek 6’da yer alan 8 maddelik Katılımcı Belirleme Formu hazırlanmıştır. Sakal tıraşı olma becerisi için ön koşul nitelikleri taşıyan 8 maddelik form araştırmacı tarafından OSB’li bireylerin aile ve eğitim programcısı görüşmeleri neticesinde doldurulmuştur. Formdaki sorular sakal tıraşı olma becerisi için gerekli ön koşul becerileri kontrol etmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Formda şu sorular bulunmaktadır;

1. Birey sakal tıraşı olabilir mi?
2. Bireyin Otizm Spektrum Bozukluğu tanısı var mı?
3. Bireyin sakal tıraşı olmaya ihtiyacı var mı?
4. Birey basit yönergeleri yerine getirebilir mi?
5. Birey nesneli/nesnesiz motor taklit becerilerini yerine getirebilir mi?
6. Birey en az 30 saniye boyunca bir videoya odaklanabilir mi?
7. Birey fiziksel yardımını (elle yapılan yönlendirmeleri) kabul ediyor mu?
8. Bireyle ilgili becerinin çalışılabilmesi için aile izin formu var mı?

Katılımcı Belirleme Formunda birinci soruya ‘HAYIR’, diğer tüm sorulara ‘EVET’ cevabını veren birey araştırmaya dahil edilmiştir.

3.16. Beceri Veri Kayıt Formları

Sakal tıraşı olma becerisi için hazırlanan Sakal Tıraşı Olma Veri Kayıt Formu, hedeflenen becerinin tüm basamaklarının sıralı bir şekilde belirtildiği, ‘Ek 4’te yer alan formdur. Hedeflenen beceri araştırmacı tarafından analiz edilmiştir ve beceri basamakları sakal tıraşı olma veri kayıt formuna işlenmiştir. Sakal tıraşı olma becerisi için 19 basamaktan oluşan formda bireylerin bağımsız olarak doğru yaptığı basamaklar artı (+), bireylerin yapamadıkları veya yardımlı yaptıkları basamaklar ise eksi (-) sembolü ile ifade edilmektedir. Uygulamaların yapıldığı tarihler ve yapılan oturum (başlama düzeyi, öğretim, genelleme, izleme) forma not edilmektedir.

3.17. Etkililik Verileri ve Analizi

Araştırmanın konusu olan sakal tıraşı olma becerisi için OSB’li bireylerin performansına bağlı olarak sakal tıraşı olma veri kayıt formları her oturum için doldurulmuştur. Formda öğrencinin bağımsız olarak başarı gösterdiği basamakların

karşısına artı (+), öğrencinin başarısız olduğu veya yardımla yapabildiği basamakların karşısına eksi (-) sembolü konularak etkililik verileri kaydedilmiştir. Sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminde video ipucunun etkililiğinin incelendiği bu araştırmada kaydedilen veriler grafiksel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Çizgi grafikler kullanılarak analiz edilen verilerde yatay eksen oturum sayılarını, dikey eksen ise beceriye ilişkin OSB'li bireyin performansını ifade etmektedir.

Veriler ve grafikler incelendiğinde farklı oturum sayılarında da olsa üç öğrencinin de sakal tıraşı olma becerisi üzerinde bağımsız değişken olan video ipucunun etkili olduğu görülmektedir.

3.18. Güvenirlik Verileri ve Analizi

Araştırma boyunca başlama düzeyi, öğretim, genelleme ve izleme oturumlarında gözlemciler arası güvenirlik (GAG) verileri kaydedilmiştir. GAG verilerini kurumda görev yapan konuyla ilgili tecrübesi olan iki özel eğitim öğretmeni ve bir beden eğitimi öğretmeni tarafından toplamıştır. GAG verileri araştırmanın farklı gözlemciler tarafından bağımsızca ölçüm yaparak çalışmanın güvenirliliğini belirlemek amacıyla toplanmaktadır. Sakal tıraşı olma becerisi çalışılan her bireyin başlama düzeyi, öğretim, genelleme ve izleme oturumlarında en az bir kez olacak şekilde GAG verisi tutulmuştur. Uygulamalara ilişkin verilerin analiz edildiği grafiklerde GAG verileri çarpı (X) sembolü ile gösterilmektedir. Diğer gözlemciler tarafından doldurulan formlardan elde edilen gözlemciler arası güvenirlik verileri [(Görüş Birliği/Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)X100] formülüyle hesaplanmıştır (Erbaş 2012).

Uygulamalar boyunca alınan GAG verileri öğretim önce, öğretim ve öğretim sonrası düzenlenen toplam oturumların %33,75'inde toplanmıştır, başka bir deyişle düzenlenen 80 oturumun 27'sinde GAG verisi toplanmıştır. Veriler genel olarak %90'ın üstünde çıkmıştır ve genel ortalaması %99,07'dir. Bu oranlar farklı gözlemciler tarafından kaydedilen veriler ile araştırmacı tarafından kaydedilen verilerin büyük ölçüde tutarlı olduğunu göstermektedir.

3.19. Sosyal Geçerlilik Verileri ve Analizi

Araştırmada video ipucu yönteminin, sakal tıraşı olma becerisi üzerinde etkililiği, becerinin gerekliliği ve yöntemin işlevselliğine ilişkin sosyal geçerlilik verileri toplanmıştır. Sosyal geçerlik verileri bir davranışın önemini, gerekliliğini,

niteliksel boyutlarını, anlamlılığını ve kabul edilebilirliğini ortaya koymaktadır (Vuran ve Sönmez 2008; Kırçali-İftar 2012).

Sosyal geçerlilik verilerinde OSB'li bireylere sakal tıraşı olma becerisinin kazandırmak için uygulanan video ipucu yönteminin etkilerini içeren bulguların, bu becerinin öğretiminde kullanılan video ipucunun uygunluğu, işlevselliği ve önemine ilişkin sonuçların, beceri ediniminin ve diğer uzmanlar ve aileler tarafından önemini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Sosyal geçerlik verileri; özel eğitim alanında çalışan akademisyenler, uzmanlar, öğretmenler ve araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerine sunulan on iki soru ve bir tane notlar bölümünden oluşan form ile toplanmıştır. Ek 9'da bulunan Sosyal Geçerlik Veri Formu, araştırmanın sosyal geçerliğini güçlü kılması için özel eğitim alanında çalışan üç akademisyen, doktora eğitimi alan iki uzman, yüksek lisansa devam eden veya bitirmiş beş uzman, özel eğitim alanında çalışan 5 öğretmen ve sakal tıraşı olma becerisi için belirlenen altı OSB'li bireyin (yedek ve asil) ailesi olmak üzere toplam 21 kişinin görüşleriyle doldurulmuştur (Vuran ve Sönmez 2008).

Form doldurulmadan önce araştırmacı, formdaki soruları cevaplayacak kişiye süreci detaylarıyla anlatmış, araştırmayla ilgili argümanları tanıtmıştır ve soruların sosyal geçerlik için sorulduğunu, içtenlikle ve tarafsızca cevaplaması gerektiğini rica etmiştir. Formda araştırmanın uygunluk, hazırlık ve uygulama süreci, uygulama sonrası ve katılımcıların araştırmayla ilgili görüşlerine yer verilen sorular yer almaktadır.

Bu sorularla akademisyenlere, uzmanlara, öğretmenlere ve ailelere; sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminin OSB'li birey açısından önemliliği, öğretimde kullanılan video ipucu yönteminin uygunluğu, beceriye ilişkin beceri analizinin yeterliği ve uygunluğu, hazırlanan videoların teknik açıdan uygunluğu, belirlenen ortam ve materyallerin uygunluğu, hazırlanan formların ve kaydedilen verilerin yeterliği ve uygunluğu, bağımsız değişkenin (video ipucunun) bağımlı değişken (sakal tıraşı olma beceri düzeyi) üzerinde etkililiği, uygulanan programın genelleme oturumlarındaki verimliliğine, uygulanan öğretim programının hızı ve etkililiğine, daha önce video ipucunun etkililiğinin incelendiği bir çalışmaya ortaklık etmelerine, daha önce OSB'li bireylere beceri öğretimine ilişkin bir çalışmaya ortaklık etmelerine ve diğer açıklamak istedikleri durumlara ilişkin yarı yapılandırılmış görüşme formları doldurulmuştur.

Akademisyen, uzman, öğretmen ve ailelerle yapılan sosyal geçerlik görüşmelerinde çoğunluğun araştırma ile ilgili yukardaki sorulara evet cevabını vermesi araştırmanın sosyal geçerliğinin olduğunu göstermektedir.

4. BULGULAR

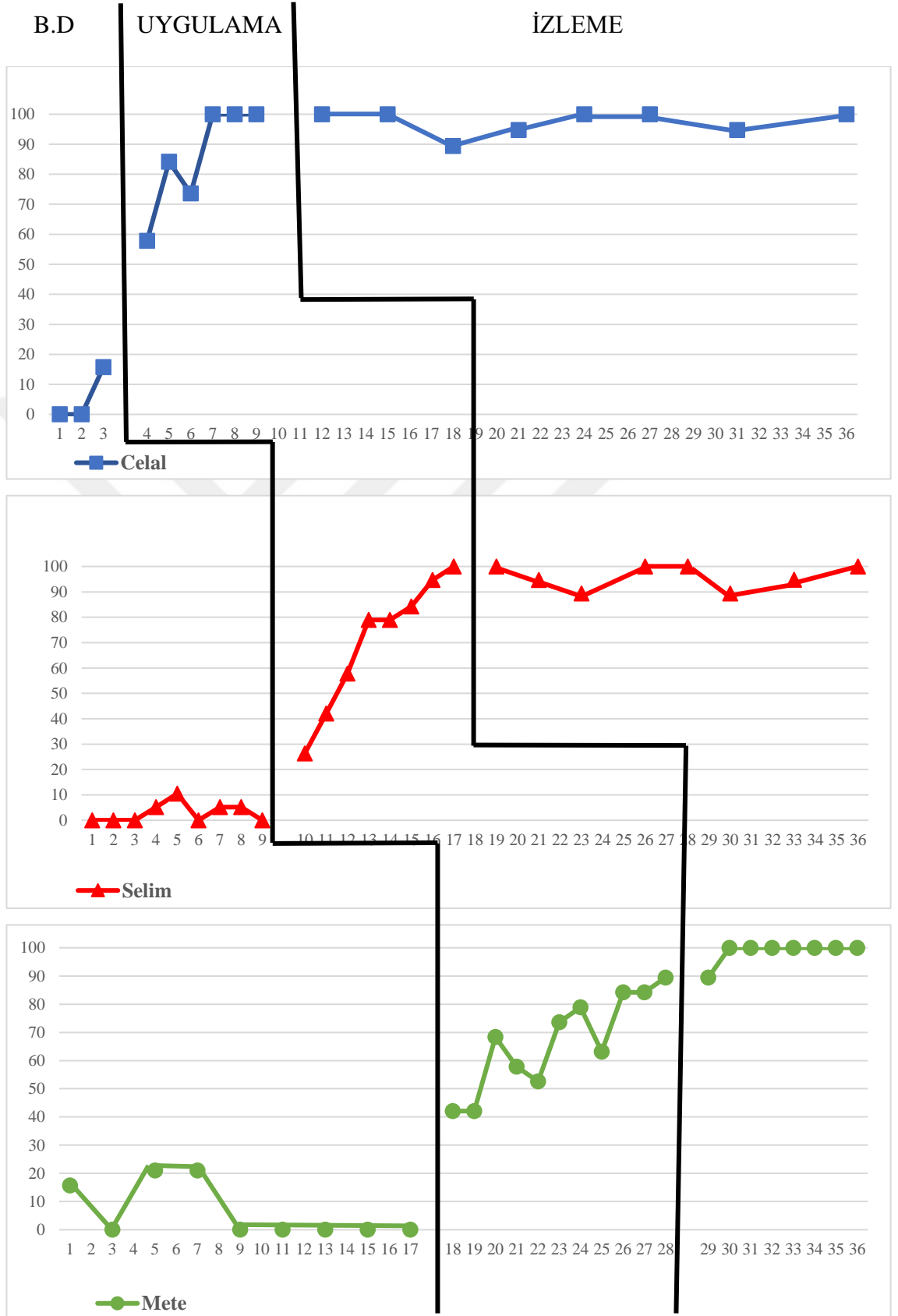
Bu bölümde OSB'li bireylerin sakal tıraşı olma becerisine ilişkin uygulanan video ipucu yöntemine ait başlama düzeyi, öğretim, genelleme, izleme oturumlarına ve GAG verilerine yönelik bulgular ve bu bulguların yorumlanması bulunmaktadır. Araştırmaya ilişkin tüm veriler ve bulgular grafik ve tablo haline dönüştürülerek daha anlaşılır hale getirilmiştir. Grafiklerde yatay eksen düzenlenen oturum sayılarını, dikey eksen ile doğru tepki yüzdelerini göstermektedir.

4.1. Celal, Selim ve Mete'nin Sakal Tıraşı Olma Becerisine İlişkin Bulguları

Araştırmaya katılan tüm bireylerin sakal tıraşı olma becerisine ilişkin doğru davranış yüzdeleri Grafik-1'de karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Etik değerler açısından birinci öğrenciye Celal, ikinciye Selim ve üçüncüye Mete takma ismi verilirken bu bireylerin verileri grafiklerde farklı semboller kullanılarak açıklanmaktadır. Celal'in verileri grafiğe kare, Selim'in verileri üçgen ve Mete'nin verileri ise daire sembolü ile işlenmiştir. Uygulama oturumları boyunca belirli aralıklarla alınan gözlemciler arası güvenilirlik verileri ise çarpı (X) sembolü ile ifade edilmektedir.

Grafiklerin daha anlaşılır ve açık şekilde görülebilmesi için başlama düzeyi, öğretim ve öğretim sonrası oturumlarının verileri dikey siyah çizgilerle ayrılarak belirtilmiştir.

Grafik 1. Celal, Selim ve Mete'nin Sakal Tıraşı Olma Becerisine İlişkin Doğru Davranış Yüzdeleri

B.D: BAŞLAMA DÜZEYİ

Araştırmada eş zamanlı olarak tüm katılımcılardan başlama düzeyi verisi alınmıştır. Tekli fırsat yöntemiyle kaydedilen başlama düzeyi oturumdaki ilk üç oturuma ilişkin veriler incelendiğinde üç katılımcının da sakal tıraşı olma becerisine sahip olmadığı gözlemlenmiştir. Birinci katılımcıda (Celal) kararlı veri elde edildikten sonra öğretim oturumlarına geçilmiştir. Celal ile sakal tıraşı becerisinin öğretim oturumları düzenlenirken ikinci (Selim) ve üçüncü (Mete) katılımcılarda başlama düzeyi verisi alınmaya devam edilmiştir.

Öğretim oturumlarında veriler çoklu fırsat yöntemine göre kaydedilmektedir. Celal'in dördüncü oturumdan itibaren, en az üç oturum boyunca, beceriye ilişkin doğru tepkisinin %80 ölçütünün üstünde kalmasıyla Celal'de genelleme ve kalıcılık oturumları; Selim'de öğretim oturumları düzenlenmeye ve Mete'de ise başlama düzeyi verileri alınmaya devam edilmiştir.

Selim'in altıncı öğretim oturumundan itibaren %80 ölçütünün üstünde üç oturum boyunca performans kaydedilmesinin ardından Selim ile öğretim oturumları sonlandırılarak genelleme ve izleme oturumları için veri kaydedilmeye başlanmıştır. Bu sırada Celal'in hedef beceriye ilişkin genelleme ve izleme oturumları devam ederken son katılımcı olan Mete ile öğretim oturumları başlamıştır.

Dokuzuncu öğretim oturumundan itibaren Mete'nin de beceriye ilişkin %80 ölçütünün üzerinde performans sergilediği görülmüştür.

Araştırmadaki tüm katılımcıların başlama düzeyi verileri ile öğretim sonundaki kaydedilen veriler incelendiğinde anlamlı düzeyde fark olduğu ve tüm katılımcıların sakal tıraşı olma becerisini devam ettirebildikleri gözlemlenmektedir. Verilere dayanarak sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminde, video ipucunun etkili olduğu söylenebilir.

Üç katılımcı için ayrı ayrı düzenlenen öğretim oturumlarında sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminde video ipucu yönteminin etkili olduğu gözlemlenmektedir. Öğretim oturumlarının ardından düzenlenen genelleme ve izleme oturumlarına ilişkin veriler incelendiğinde ise üç katılımcının da sakal tıraşı olma becerisini farklı ortamlarda ve zamanlarda gerçekleştirebildiği ve beceri için kalıcılığı sağladıkları gözlemlenmektedir.

4.2. Celal'in Sakal Tıraşı Olma Becerisine İlişkin Bulguları

Öğretim oturumları düzenlenen ilk katılımcı Celal olmuştur. Başlama düzeyi oturumlarında veriler tekli fırsat yöntemine göre kaydedilmiştir. Celal'in sakal tıraşı olma becerisine ilişkin başlangıç düzeyi verileri incelendiğinde ilk iki oturumda beceriye ilişkin doğru tepkide bulunmadığı görülmüştür ve grafiğe %0 olarak kaydedilmiştir, üçüncü oturumda ise beceriye ilişkin üç basamak doğru tepkide bulunarak %15,7'lik bir performans sergilemiştir ve grafiğe kaydedilmiştir. Başlama düzeyi oturumlarında beceri basamaklarına ilişkin başarı gösteremeyen Celal ile bu doğrultuda, üç kararlı verinin kaydedildikten sonra öğretim oturumlarına geçilmiştir.

Celal'in öğretim oturumlarında, araştırmanın bağımsız değişkeni olan, sakal tıraşı olma becerisi için hazırlanmış olan video ipucunun sunulmasıyla beceriye ilişkin doğru tepkilerinde artış olduğu gözlemlenmiştir. İlk öğretim oturumunda %57,8'lik performans gösteren Celal dördüncü öğretim oturumunda ve onu takip eden beşinci ve altıncı öğretim oturumlarında %100'lük performans göstermiştir. Üç oturum boyunca yüzde %80 ölçütünün üstünde, kararlı veri kaydedildikten sonra Celal için video ipucu ortadan kaldırılarak genelleme ve izleme verileri düzenlenmiştir. Araştırmacı dışında başka bir öğretmen tarafından, birer hafta arayla düzenlenen üç genelleme oturumunda Celal'in tüm basamaklarını video ipucunun ortadan kaldırılmasına rağmen, bağımsız olarak yerine getirebildiği gözlemlenmiştir. Grafikte de görüldüğü gibi birey ilk iki genelleme oturumunda %100'lük üçüncü genelleme oturumunda ise %89'luk bir performans sergileyerek sakal tıraşı olma becerisini genellemeyle ilgili olarak ortaya koymaktadır. Genelleme oturumlarının ardından birer hafta arayla beş hafta boyunca düzenlenen izleme oturumlarında da bireyin %94 ve %100 aralığında performans sergilediği, başka bir deyişle sakal tıraşı olma becerisini sürdürdüğü görülmektedir.

Araştırma boyunca Celal'in başlama düzeyi oturumlarında üç, öğretim oturumlarında bir, genelleme oturumlarında iki ve izleme oturumlarında üç olmak üzere toplam 9 defa GAG verisi alınmıştır. GAG verilerinin %90'ın üstünde olması çalışılan beceriye ilişkin kaydedilen verilerde araştırmacı ve farklı bir uzmanın görüş birliğinin olduğu, verilerde tutarlılığı sağladığı, görülmektedir.

4.3. Selim'in Sakal Tıraşı Olma Becerisine İlişkin Bulguları

Öğretim oturumları düzenlenen ikinci katılımcı Selim olmuştur. Selim için de başlama düzeyi oturumlarında veriler tekli fırsat yöntemine göre kaydedilmiştir. Selim'in sakal tıraşı olma becerisine ilişkin başlangıç düzeyi verileri incelendiğinde ilk üç oturumda beceriye ilişkin %0'lık, dördüncü oturumda %5,2'lik, beşinci oturumda %10,5'lik, altıncı oturumda %0'lık, yedinci ve sekizinci oturumda %5,2'lik ve dokuzuncu oturumda %0'lık bir performans kaydedilmiştir. Bu performans yüzdeleri hedeflenen becerinin ölçütünün çok altında kalmaktadır ve Selim için birinci katılımcının öğretim oturumu sonlanana kadar kaydedilen kararlı başlama düzeyi verileri Selim'in bu beceriye sahip olmadığını ortaya koymaktadır.

Selim'in de öğretim oturumlarında, araştırmanın bağımsız değişkeni olan, sakal tıraşı olma becerisi için hazırlanmış olan video ipucunun sunulmasıyla beceriye ilişkin doğru tepkilerinde artış olduğu gözlemlenmiştir. İlk öğretim oturumunda %26,3'lük performans gösteren Selim'in veri grafiği yukarı yönlü olarak ikinci öğretim oturumunda %42,1'lik, üçüncü öğretim oturumunda 57,8'lik, dördüncü ve beşinci öğretim oturumunda 78,9'luk, altıncı öğretim oturumunda %84,2'lik, yedinci öğretim oturumunda 94,7'lik ve sekizinci öğretim oturumunda %100'lük performans göstermiştir. Son üç öğretim oturumunda beceriye ilişkin %80'in üzerinde performans sergileyerek kararlı verilere ulaşan Selim'in öğretim oturumları sonlandırılarak genelleme ve izleme oturumlarına geçilmiştir.

Bağımsız değişkenin ortadan kaldırılarak araştırmacı dışında başka bir öğretmen tarafından yürütülen genelleme oturumlarında ardı ardına %100'lük, %94,7'lik ve %89,4'lük performans sergileyen Selim, ölçütün üstünde başarı göstererek sakal tıraşı olma becerisini farklı ortamlarda da sergileyebilmiştir.

Selim'in birer hafta arayla düzenlenen beş izleme oturumunda sırasıyla %100, %100, %89,4, %94,7 ve %100'lük performans sergileyerek bu beceride kalıcılığı sağladığı gözlemlenmiştir.

Araştırma boyunca Selim'in başlama düzeyi oturumlarında üç, öğretim oturumlarında iki, genelleme oturumlarında bir ve izleme oturumlarında üç olmak üzere toplam 9 defa GAG verisi alınmıştır. GAG verilerinin %90'ın üstünde olması çalışılan beceriye ilişkin kaydedilen verilerde gözlemciler arası görüş birliği olduğunu ortaya koymaktadır.

4.4. Mete'nin Sakal Tıraşı Olma Becerisine İlişkin Bulguları

Öğretim oturumları düzenlenen son katılımcı ise Mete olmuştur. Mete ile Selim'in öğretim oturumları sonlanıncaya kadar başlama düzeyi oturumları düzenlenmiştir ve veriler tekli fırsat yöntemine göre kaydedilmiştir.

Mete'nin sakal tıraşı olma becerisine ilişkin başlangıç düzeyi verileri incelendiğinde ilk oturumda beceriye ilişkin %15,7'lik, ikinci oturumda %0'lık, üçüncü ve dördüncü oturumda %21'lik, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci ve dokuzuncu oturumlarda %0'lık bir performans kaydedilmiştir. Bu performans yüzdeleri hedeflenen becerinin ölçütünün çok altında kalmaktadır ve Mete'nin bu beceriye sahip olmadığını ortaya koymaktadır. Selim'in öğretim oturumlarının tamamlanması ve beceriye sahip olmadığına dair kararlı veriler toplanmasının ardından Mete ile öğretim oturumlarına başlanmıştır.

Mete'nin öğretim oturumlarında, araştırmanın bağımsız değişkeni olan, sakal tıraşı olma becerisi için hazırlanmış olan video ipucunun sunulmasıyla beceriye ilişkin doğru tepkilerinde artış olduğu gözlemlenmiştir. İlk iki oturumda beceriye ilişkin %42,1'lik, üçüncü oturumda %68,4'lük, dördüncü oturumda %57,8'lik, beşinci oturumda %52,6'lık, altıncı oturumda %73,6'lık, yedinci oturumda %78,9'luk, sekizinci oturumda %63,1'lik, dokuzuncu ve onuncu oturumlarda %84,2'lik ve on birinci oturumda %89,4'lük bir performans kaydedilmiştir. Son üç öğretim oturumunda beceriye ilişkin %80'in üzerinde performans sergileyerek kararlı verilere ulaşan Mete'nin öğretim oturumları sonlandırılarak genelleme ve izleme oturumlarına geçilmiştir.

Bağımsız değişkenin ortadan kaldırılarak araştırmanın yapıldığı kurumun başka lavabolarında yürütülen genelleme oturumlarında ard arda %89,4'lük ve iki defa %100'lük performans sergileyen Mete, ölçütün üstünde başarı göstererek sakal tıraşı olma becerisini farklı ortamlarda da sergileyebilmiştir.

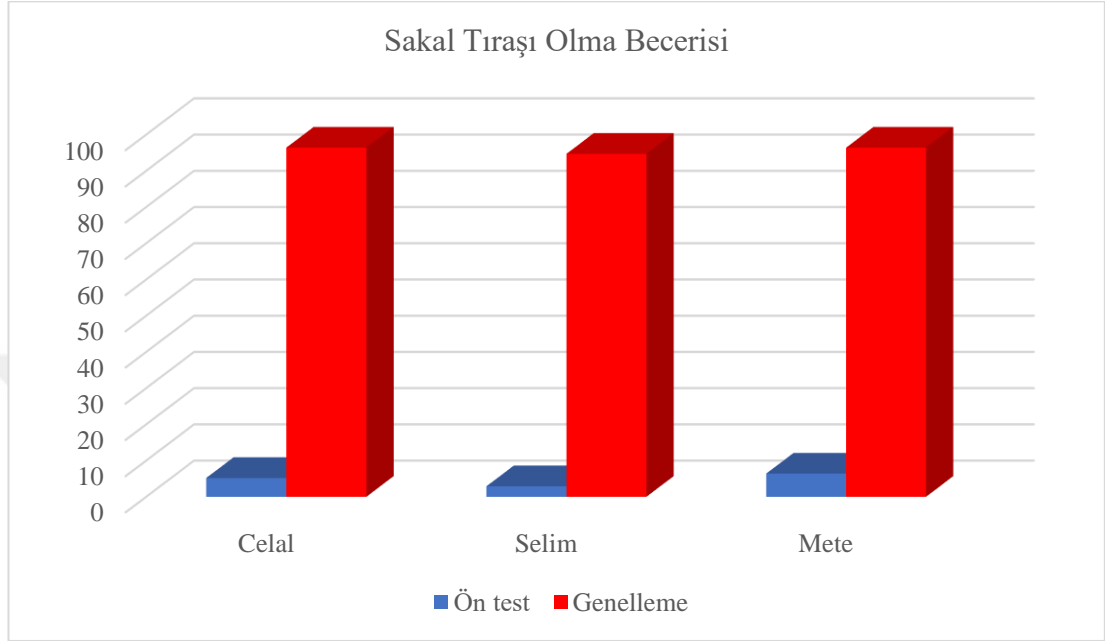
Mete'nin birer hafta arayla düzenlenen beş izleme oturumunda %100'lük performans sergilemesi bu beceride kalıcılığı sağladığını göstermektedir.

Araştırma boyunca Mete'nin başlama düzeyi oturumlarında dört, öğretim oturumlarında iki, genelleme oturumlarında bir ve izleme oturumlarında iki olmak üzere toplam 9 defa GAG verisi alınmıştır. GAG verilerinin %100 olması çalışılan

beceriye ilişkin kaydedilen verilerde gözlemciler arası görüş birliği olduğunu ortaya koymaktadır.

4.5. Sakal Tıraşı Olma Becerisinin Genellemesine Dair Bulgular

Grafik 2. Sakal Tıraşı Olma Becerisi Genelleme Grafiği

Araştırmaya ilişkin ilişkin genelleme verileri incelendiğinde; Celal'in sakal tıraşı olma becerisine ilişkin ön testte ortalama %5,2'lik bir performans sergilerken genelleme oturumlarında ortalama %96,4'lük bir başarı ile bu beceriyi farklı kişilere karşı sergileyebildiği görülmektedir.

Selim de ön test verilerinde %2,9 gibi düşük ortalamalı bir performans sergilerken genelleme oturumlarında %94,7'lik performans sergileyerek sakal tıraşı olma becerisini farklı kişilere karşı sergileyebildiğini ortaya koymaktadır.

Mete de diğer katılımcılara paralel olarak ön test verilerinde %6,4'lük ortalamasında düşük oranda bir başarı gösterirken genelleme oturumlarında %96,4 oranında bir başarı sağlamıştır.

Grafikten de anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan üç OSB'li birey başlangıç düzeyinde sakal tıraşı olma becerisine sahip değilken öğretimsel müdahalenin ardından gerçekleştirilen genelleme oturumlarında başarılı bir şekilde bu beceriyi gerçekleştirebilmişlerdir.

4.6. Sosyal Geçerlik Bulguları

Sosyal geçerlik verileri araştırmacının akademisyen, uzman, retmen ve ailelerle yaptığı bire bir görüşmeler sonucunda kaydedilmiştir. Veriler Ek 9’da bulunan Sosyal Geçerlik Veri Formuna işlenmiştir. Araştırmanın sosyal geçerlik verileri için üç akademisyen, yedi uzman, beş retmen ve altı aile olmak üzere 21 kişiyle yapılan görüşmeler sonucu kaydedilmiştir. Sosyal geçerliğe ilişkin formda yer alan sorulara ilişkin cevaplar aşağıda dahil edilen katılımcı gruplarına göre tek tek açıklanmıştır.

Genel olarak veriler incelendiğinde formu dolduran bireylerin birçok maddeye olumlu cevap vererek araştırma konusunu, uygulamaları, üretim süreçleri ve sonrasında yapılan çalışmalarını onayladığı görölmüştür. Bunun yanı sıra yeni çalışmalara karşı istekli oldukları görölmektedir.

4.6.1. Uzmanlarla Yapılan Sosyal Geçerlik Bulguları

Araştırmaya ilişkin biri doçent doktor, ikisi doktora üretim üyesi olmak üzere üç akademisyenden sosyal geçerlik verileri için destek alınmıştır. Yapılan akademisyen görüşmeleri ve doldurulan yarı yapılandırılmış görüşme formuna göre üç akademisyenin de;

1. Sakal tıraşı olma becerisinin üretiminin OSB’li birey açısından önemli olduğı,
2. Sakal tıraşı olma becerisinin üretiminde video ipucu yönteminin kullanılmasının uygun olduğı,
3. Sakal tıraşı olma becerisi için hazırlanan beceri analizinin eksiksiz ve yeterli bir biçimde hazırlanmış olduğı,
4. Hazırlanan video ipuçlarının teknik özellikler bakımından uygun olduğı,
5. Uygulamaların yapılacağı ortam ve materyallerin amaca uygun seçildiğı,
6. Araştırma boyunca kullanılacak veri kayıt formlarının yeterli ve kullanışlı olduğı,
7. Video ipucu yönteminin OSB’li bireylere sakal tıraşı olma becerisini üretmede etkili olduğı,
8. Daha önce OSB’liler için video ipucunun etkililiğinin incelendiğı bir araştırmayı incelediğı,

9. Daha önce OSB'lilere beceri öğretimi konusunda bir araştırmayı incelediği,
10. OSB ile ilgili farklı araştırmalara katılmak istediği görülmüştür.

Görüşme ve Sosyal Geçerlik Formuna göre akademisyenlerden ikisi;

1. Uygulamaların genelleme oturumları için verimli olmadığına,
2. Uygulamaların sakal tıraşı olma becerisini kolay ve hızlı öğretmediğine ilişkin görüş belirtmiştir.

Ayrıca araştırmaya ilişkin yüksek lisans eğitimini tamamlamış yedi uzmandan sosyal geçerlik verileri için destek alınmıştır. Uzmanlar özel eğitim öğretmeni olarak görev yapmaktadır ve bunlardan ikisi doktora eğitimine devam etmektedir. Yapılan uzman görüşmeleri ve doldurulan yarı yapılandırılmış görüşme formuna göre yedi uzmanın da;

1. Sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminin OSB'li birey açısından önemli olduğu,
2. Sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminde video ipucu yönteminin kullanılmasının uygun olduğu,
3. Sakal tıraşı olma becerisi için hazırlanan beceri analizinin eksiksiz ve yeterli bir biçimde hazırlanmış olduğu,
4. Hazırlanan video ipuçlarının teknik özellikler bakımından uygun olduğu,
5. Uygulamaların yapılacağı ortam ve materyallerin amaca uygun seçildiği,
6. Araştırma boyunca kullanılacak veri kayıt formlarının yeterli ve kullanışlı olduğu,
7. Video ipucu yönteminin OSB'li bireylere sakal tıraşı olma becerisini öğretmede etkili olduğu,
8. Daha önce OSB'liler için video ipucunun etkililiğinin incelendiği bir araştırmayı incelediği,
9. OSB ile ilgili farklı araştırmalara katılmak istediği görülmüştür.

Görüşme ve Sosyal Geçerlik Formuna göre uzmanlardan dördü;

1. Uygulamaların genelleme oturumları için verimli olmadığına,

2. Uygulamaların sakal tıraşı olma becerisini kolay ve hızlı öğretmediğine ilişkin görüş belirtmiştir.

Görüşme ve Sosyal Geçerlik Formuna göre uzmanlardan ikisi;

1. Daha önce OSB'lilere beceri öğretimi konusunda bir araştırmayı incelemediği konusunda görüş belirtmiştir.

4.6.2. Öğretmenlerle Yapılan Sosyal Geçerlik Bulguları

Araştırmaya ilişkin beş öğretmenden sosyal geçerlik verileri için destek alınmıştır. Yapılan öğretmen görüşmeleri ve doldurulan yarı yapılandırılmış görüşme formuna göre beş öğretmenin de;

1. Sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminin OSB'li birey açısından önemli olduğu,
2. Sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminde video ipucu yönteminin kullanılmasının uygun olduğu,
3. Sakal tıraşı olma becerisi için hazırlanan beceri analizinin eksiksiz ve yeterli bir biçimde hazırlanmış olduğu,
4. Hazırlanan video ipuçlarının teknik özellikler bakımından uygun olduğu,
5. Uygulamaların yapılacağı ortam ve materyallerin amaca uygun seçildiği,
6. Araştırma boyunca kullanılacak veri kayıt formlarının yeterli ve kullanışlı olduğu,
7. OSB ile ilgili farklı araştırmalara katılmak istediği,
8. Uygulamaların genelleme oturumları için verimli olduğuna,
9. Uygulamaların sakal tıraşı olma becerisini kolay ve hızlı öğrettiğine,
10. OSB ile ilgili farklı araştırmalara katılmak istediğine ilişkin görüş belirttiği görülmüştür.

Görüşme ve Sosyal Geçerlik Formuna göre öğretmenlerden biri;

1. Daha önce OSB'liler için video ipucunun etkililiğinin incelendiği bir araştırmayı incelemediğini belirtmiştir.

Görüşme ve Sosyal Geçerlik Formuna göre öğretmenlerden üçü;

1. Daha önce OSB'lilere beceri öğretimi konusunda bir araştırmayı incelemediğini belirtmiştir.

4.6.3. Ailelerle Yapılan Sosyal Geçerlik Bulguları

Araştırmaya ilişkin altı aileden sosyal geçerlik verileri için destek alınmıştır. Yapılan aile görüşmeleri ve doldurulan yarı yapılandırılmış görüşme formuna göre altı ailenin de;

1. Sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminin OSB'li birey açısından önemli olduğu,
2. Sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminde video ipucu yönteminin kullanılmasının uygun olduğu,
3. Sakal tıraşı olma becerisi için hazırlanan beceri analizinin eksiksiz ve yeterli bir biçimde hazırlanmış olduğu,
4. Hazırlanan video ipuçlarının teknik özellikler bakımından uygun olduğu,
5. Uygulamaların yapılacağı ortam ve materyallerin amaca uygun seçildiği,
6. Araştırma boyunca kullanılacak veri kayıt formlarının yeterli ve kullanışlı olduğu,
7. Video ipucu yönteminin OSB'li bireylere sakal tıraşı olma becerisini öğretmede etkili olduğu,
8. Çocuğunun daha önce OSB'liler için video ipucunun etkililiğinin incelendiği bir araştırmaya dahil olduğunu,
9. Çocuğunun daha önce OSB'lilerde günlük yaşam becerilerinin öğretimi konusunda bir araştırmaya dahil olduğunu,
10. Çocuğunun OSB ile ilgili farklı araştırmalara katılmasını istediğine,
11. Uygulamaların genelleme oturumları için verimli olduğuna,
12. Uygulamaların sakal tıraşı olma becerisini kolay ve hızlı öğrendiğine ilişkin görüş belirtmiştir.

Ayrıca araştırmaya katılan OSB'li bireylerin aileleri yapılan sosyal geçerlik görüşmelerinde çalışılan beceriden çok memnun kaldıklarını, evde çocuklarının artık kendi başlarına tıraş olabildiklerini, her hafta sıkıntılı bir süreç olan sakal tıraşı olmanın artık oldukça sıradan bir rutin olduğunu belirterek memnuniyetlerini dile getirmişlerdir.

5. TARTIŞMA

Yapılan araştırmada video ipucu yönteminin OSB'li bireylere sakal tıraşı olma becerisinin öğretime olan etkililiği araştırılmıştır. Sakal tıraşı becerisinin öğretime için beceriye yönelik beceri analize yapılmıştır. Beceri analizine uygun öğretim planlaması yapılarak, sakal tıraşı olma becerisine ihtiyacı olan üç OSB'li birey ile uygulamalar yapılmıştır. Çalışmada video ipucu öğretim yönteminin OSB'li bireylere sakal tıraşı olma becerisi kazandırmadaki etkililiğine, genellenebilirliğine ve kalıcılığına dair veriler kaydedilmiştir. Alanda çalışan farklı uzmanlar tarafından GAG verileri alınarak uygulamaların güvenilirliği saptanmıştır. OSB'li bireye sahip aileler, alanda çalışan özel eğitim uzmanları ve özel eğitim alanında çalışan akademisyenler tarafından doldurulan sosyal geçerlik verileri ile de araştırmanın sosyal geçerliği sağlanmıştır.

Yapılan uygulamalarla video ipucu yönteminin, OSB'li bireylere sakal tıraşı olma becerisini öğretmekte etkili olduğu, bu becerinin farklı ortam ve zamanlarda genellenebildiği, beş hafta boyunca kalıcılığı sağladığı görölmüştür. Ayrıca çalışmada OSB'li bireylerin dikkati yöneltme ve sürdürme sürelerinde, bekleme, yönergeleri yerine getirme, eğitimcisiyle olumlu tutumlar geliştirme, tıraş makinesi gibi elektronik cihazların sesinden korkmama gibi hedeflenmeyen kazanımlar elde ettiği gözlemlenmiştir.

Becerinin öğretim oturumlarında uygulamacının OSB'li bireyi motive etmek için sık sık sözel ifadelerle (aferrin, iyi gidiyorsun, harikasın, devam et vb.) ve fiziksel hareketlerle (sırtını veya omuzunu sıvazlamak gibi) pekiştirdiği görölmüştür. Uygulamacı OSB'li bireyin zorlandığı basamaklarda video ipucunu tekrar sunmuş, yine başarısız olduğu durumlarda fiziksel yardım veya sözel ipucu ile katılımcıyı destekleyerek beceriyi yerine getirmesine yardım etmiştir.

Alanda OSB'li bireyler ile video ipucunun etkililiğinin incelendiği araştırmalarla yapılan araştırmanın etkililik, genelleme ve kalıcılık verileri paralellik göstermektedir. Değirmenci ve Özen (2019) dört zihin engelli bireyi dahil ederek bağımsız yaşam becerileri konusunda yaptıkları çalışmalarında videodan model olma uygulamalarının otel hizmetleri becerilerini öğretilmede etkili olduğunu ve kalıcılığı sağladığını ortaya koymaktadır (Kurt ve İftar 2008; Cihak ve ark. 2010; Ergenekon 2012; Kellems ve Morningstar 2012; Alexander ve ark. 2013; Bennett ve ark. 2013a;

Bennett ve ark. 2013b; Burke ve ark. 2013; Carlile ve ark. 2013; Johnson ve ark. 2013; Turhan ve Vuran 2015; Değirmenci ve Özen 2019).

Turhan ve Vuran (2015) otizmlili bir çocukla yürüttükleri çalışmada video model uygulamalarının sosyal öyküye göre daha etkili olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmacıların 6 yaşındaki otizmlili bir çocukla yürüttükleri oyun oynama becerisini başlatma ve sürdürmede video ipucunun bu beceriyi öğretmede ve sonraki 7 hafta boyunca elde ettikleri kalıcılık verilerine göre kalıcılığı sağladıkları görülmektedir. Sakal tıraşı olma becerisinin öğretimiyle ilişkili araştırmamızda da video ipucunun öğretim ve kalıcılık oturumlarında etkili olduğu görülmektedir.

Johnson ve arkadaşları (2013) 17 yaşında iki otizmlili bireyle bağımsız yaşam becerileri konusunda yiyecek hazırlama becerilerinde video modelin etkililiğini inceleyen bir araştırma yürütmüşlerdir ve araştırma bulguları video model uygulamalarının bağımsız yaşam becerilerinin öğretimi üzerinde etkililiği sağladığını göstermektedir. Bağımsız yaşam becerilerini desteklemek amacıyla sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminin belirlendiği araştırmamızda video ipucu öğretim yöntemi bağımsız değişken olarak belirlenmiş ve hedeflenen becerinin öğretiminde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Yine, Burke ve arkadaşları (2013) 19-28 yaşında otizmlilere istihdam alanında bağımsız yaşam becerilerini hedefledikleri; çok basamaklı nakliye işlerini kapsayan çalışmalarında video model uygulamalarının etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı şekilde sakal tıraşı olma becerisine ilişkin araştırmamızda çok basamaklı becerilerde video ipucunun etkililiğini ortaya koymaktadır.

Gülsöz ve Çıkılı (2017) 10-11 yaşlarında üç otizmlili ile yürüttükleri çalışmada video model uygulamalarının soğuk içecek hazırlama ve sunma becerisi üzerinde etkililiğini incelemiştir ve araştırma sonucunda video modelin hedeflenen beceriler üzerinde etkili olduğu ve kalıcılığı sağladığını ortaya atmaktadır. Gülsöz ve Çıkılı'nın araştırmasında üç öğrenci için eşit sayıda başlama düzeyi, öğretim, genelleme ve izleme oturumları düzenlenirken araştırmamızda öğrencilerin farklı öğrenme potansiyellerinden kaynaklı oturum sayılarında farklılıklar görülmektedir.

Yine aynı yıllarda bu çalışmanın sonuçlarına paralel olan bir çalışma yapılmıştır. Üç otizmlili bireyin dahil edildiği araştırmada otizmlili bireylere ev içi becerilerin öğretiminde videodan model olmama ve videodan model olma

uygulamalarının etkililiği karşılaştırılmıştır. Araştırma bulguları video model uygulamalarının hedeflenen becerilerin öğretimde daha etkili olduğunu ve uzun yıllar bu becerilerin korunduğunu göstermektedir (Yavuz ve Şafak 2017). Geçmişten günümüze birçok araştırmada olduğu gibi Yavuz tarafından 2021 yılında yapılan güncel bir araştırma da video model uygulamalarının otizmlili bireylere beceri öğretimde oldukça etkili ve geçerli olduğunu üç otizmlili bireye masa silme becerisinin öğretiminde video modelin etkililiğini ortaya koyduğu araştırmada göstermektedir (Yavuz 2021).

Alan yazında bağımsız yaşamın desteklendiği video model uygulamaları ile yapılan araştırmalar incelendiğinde basamaklandırılmış becerilerin bağımlılı değişken, video model uygulamalarının da bağımsız değişken olarak belirlendiği görülmektedir. Tüm bu araştırmalarda olduğu gibi sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminde video ipucu yönteminin etkililiğinin incelendiği araştırmamızda da video ipucu uygulamalarının öğretimde etkili olduğunu ve kalıcılığı sağladığını ortaya koymaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Video ipucu uygulamalarının etkili olduğu görülen çalışmamızın başlama düzeyi, öğretim oturumları ve genelleme oturumlarının yaklaşık %35'inde alınan GAG verileri %99'luk bir orana sahiptir ve bu da araştırmada kaydedilen verilerin yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir

Aileler, öğretmenler ve uzmanlar ile yapılan sosyal geçerlik değerlendirmeleri sakal tıraşı olma becerisinin OSB'li bir birey için oldukça önemli ve gerekli bir beceri olduğunu; video ipucu yönteminin sakal tıraşı olma becerisinin öğretimi için oldukça etkili ve uygun olduğunu; video ipucu yönteminin kolay uygulanabilir, ekonomik ve birçok beceri de kullanılabileceğini ortaya koymuştur. Bağımlı değişken olarak belirlenen konunun çok gerekli olmasına rağmen alan yazında eksikliğinin görüldüğü belirtilmiştir. Sakal tıraşı olma becerisinin öğretimi için hazırlanan beceri analizinin yeterince basamaklandırıldığı ve buna uygun olarak video ipucunun hazırlandığı belirtilmiştir. Ayrıca beceri için hazırlanan materyallerin ve belirlenen ortamın amaca uygun şekilde hizmet edeceği, hazırlanan veri kayıt formlarının yeterli ve kullanışlı olacağı düşünceleri belirtilmiştir. Genel olarak tüm veriler yorumlandığında hedeflenen beceri ve seçilen yöntemin sosyal açıdan geçerli olduğu ortaya konmaktadır.

Ancak çalışmanın sadece üç OSB'li birey ile yürütülmüş olması, uygulamalarda sadece video ipucu uygulamalarının etkililiğinin incelenmesi ve uygulamaların bir ortamda yürütülmesi çalışmayı sınırlı kılmıştır.

Araştırma literatürdeki diğer araştırmalara göre daha özel bir alana hizmet etmektedir. Alan yazında yemek yeme, temizlik, ofis hizmetleri, diş fırçalama gibi temel öz bakım becerileri farklı yöntem ve araştırma desenleri ile incelenmiş olsa da kişisel bakımla ilgili araştırmaların kısıtlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle yapılan araştırma erkeklerde daha sık görülen OSB durumunda çoğunluğu ilgilendiren bir konuya ışık tutmaktadır.

Araştırmaya yönelik öneriler ise aşağıda sıralanmaktadır.

1. OSB'li bireylerde sakal tıraşı olma becerisinde video ipucu yönteminin etkililiğinin incelendiği araştırmalar denek sayısı artırılarak video ipucunun öğretim, genelleme ve izleme oturumlardaki etkililiği daha fazla katılımcı ile yeniden incelenebilir.

2. Sakal tıraşı olma becerisinin öğretimi için farklı yöntemlerin etkililiği incelenebilir ve birden fazla yöntemin karşılaştırması yapılabilir.
3. Sakal tıraşı olma becerisi uygulamaları hakkında aile ve öğretmen eğitimleri verilerek ve okul ortamları düzenlenerek öğretmenlerin eğitim ortamlarında; ailelerin ise evde benzer uygulamaları yapması desteklenebilir.
4. Araştırmada hedeflenmeyen kazanımlar kayıt altına alınarak edinim ve kalıcılık boyutları ile derinlemesine incelemeler yapılabilir.
5. Özel eğitim hizmeti sunan kamu okulları ve özel kurumlarda bireysel olarak çalışılabilecek, bilimsel araştırmalar için gerekli araç gereçlerle (kütüphane, kamera, tablet, bilgisayar ve hedeflenen öğretime uygun materyaller) donatılan ortamlar oluşturulabilir.

7. KAYNAKLAR

- Akmanoğlu, N., & Kurnaz, E. Otizmli çocukların eğitiminde yeni eğilimler: videoyla kendine model olma ve etkileri. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi. 2014; 15(2): 63-77.
- Alexander, J. L., Ayres, K. M., Smith, K. A., Shepley, S. B., & Mataras, T. K. (2013). Using video modeling on an iPad to teach generalized matching on a sorting mail task to adolescents with autism. *Research in Autism Spectrum Disorders*. 2013; 7(11): 1346-57.
- Altınkaynak, Ş. Ö. Anne ve babaların okul öncesi eğitime devam eden çocuklarının gelişimine yönelik beklentileri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2014; 30: 56-72.
- APA, American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. 1980, 3rd edition. APA Press. Washington, DC.
- APA, American Psychiatric Association, *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. 1994, 4 th edition. APA Press. Washington, DC.
- APA, American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders 2013, Fifth Edition (DSM-5)*. American Psychiatric Publishing, Washington DC,
- Asperger, H. Die 'autistischen psychopathen' im kindesalter. 1943.
- Asperger, H. Die „Autistischen psychopathen“ im kindesalter. *Archiv für psychiatrie und nervenkrankheiten*. 1944; 117(1): 76-136.
- Association, P. A. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. 1994, Fourth Edition. Washington DC.
- Aydın, O., & Tekin-İftar, E. Otizm spektrum bozukluğu olan bireylere matematik becerilerini öğretimi: Tek-denekli araştırmalarda betimsel ve meta analiz. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi. 2019; 21(2): 383-426.
- Aykut, Ç., & Varol, N. Zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilere günlük yaşam becerilerinin kazandırılmasında sabit bekleme süreli ve ipucunun sistematik olarak geri çekilmesi işlem süreci ile yapılan öğretimin etkililik ve verimliliklerinin karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2010; 8(1): 227-61.
- Aykut, Ç., Dağseven-Emecen, D., Dayı, E., & Karasu, N. Teaching chained tasks to students with intellectual disabilities by using video prompting in small group instruction. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2014; 14(3): 1082-7.
- Ayres, K. M., & Langone, J. (2005). Intervention and instruction with video for students with autism: A review of the literature. *Education and Training in Developmental Disabilities*. 2005; (40), 183-96.
- Aytar, R. Geleneksel tıraş forumları. [www.geltir.com: http://www.geltir.com/showthread.php?tid=1044](http://www.geltir.com/showthread.php?tid=1044) adresinden alındı. (14 Haziran 2012)

- Bennett, K. D., Gutierrez, A., & Honsberger, T. A comparison of video prompting with and without voice-over narration on the clerical skills of adolescents with autism. *Research in Autism Spectrum Disorders*. 2013; (7): 1273-81.
- Bennett, K. D., Ramasamy, R., & Honsberger, T. The effects of covert audio coaching on teaching clerical skills to adolescents with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2013; 43(3): 585-93.
- Bereznak, S., Ayres, K. M., Mechling, L. C., & Alexander, J. L. Video selfprompting and mobile technology to increase daily living and vocational independence for students with autism spectrum disorders. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*. 2012; (24): 269-85.
- Bilgiç Ayhan, Otizm Spektrum Bozuklukları, Bebek ve Ruh Sağlığı (0-4 yaş) Temel Kitabı. 2015, Konya, Türkiye.
- Bilgiç, A. Otizm Spektrum Bozukluğunda Klinik Bulgular ve Değerlendirme. Ders Notları. 2019, Konya, Türkiye.
- Bilgiç, A. Otizm Spektrum Bozukluğunun Epidemiyolojisi . Ders Notları. 2019, Konya, Türkiye.
- Bilgin, M. Bedensel ve Devinsel Gelişim. B. Yeşilyaprak içinde, Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim. 2014, Ankara : Pegem Akademi. s: 57-81.
- Bodur, Ş., & Soysal, Ş. Otizmin erken tanısı ve önemi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*. 2004; (13): 394-8.
- Buggey, T. Video self-modeling applications with students with autism spectrum disorder in a small private school setting. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*. 2005; (20): 52-63.
- Burke, R. V., Allen, K. D., Howard, M. R., Downey, D., Matz, M. G., & Bowen, S. L. Tablet-based video modeling and prompting in the workplace for individuals with autism. *Journal of Vocational Rehabilitation*. 2013; 38(1): 1-14.
- Canella-Malone, H. I., Wheaton, J. E., Wu, P., Tullis, C. A., & Park, J. H. Comparing the effects of video prompting with and without error correction on skill acquisition for students with intellectual disability. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*. 2012; (47): 332-44.
- Cannella-Malone, H. I., Fleming, C., Chung, Y. C., Wheeler, G. M., Basbagill, A. R., & Singh, A. H. Teaching daily living skills to seven individuals with severe intellectual disabilities: A comparison of video prompting to video modeling. *Journal of Positive Behavior Interventions*. 2011; (13): 144-53.
- Carlile, K. A., Reeve, S. A., Reeve, K. F., & DeBar, R. M. Using activity schedules on the ipod touch to teach leisure skills to children with autism. *Education And Treatment Of Children*. 2013; 36(2): 33-57.
- CDC, C. f. Tacanow. Taca the Autism Community in Action: <https://tacanow.org/about-autism/> adresinden alındı. (3 Aralık 2021)

- Charlop-Christy, M. H., Le, L., & Freeman, K. A. A comparison of video modeling with in vivo modeling for teaching children with autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 200; (30): 537-52.
- Cihak, D. F., Wright, R., & Ayres, K. M. Use of self-modeling static-picture prompts via a handheld computer to facilitate self-monitoring in the general education classroom. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*. 2010; 45(1): 136-49.
- Cihak, D., Alberto, P. A., Taber-Doughty, T., & Gama, R. I. A comparison of static picture prompting and video prompting simulation strategies using group instructional procedures. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*. 2006; (21): 89-99.
- Close, D. W., Sowers, J., Halpern, A. S., & Bourbeau, P. E. Pro-gramming for the Transition Living for Mildly Retarded Persons. K. C. Lakin, & R. H. Bruininks içinde, *Stratejies for Achieving Community İntegration of Developmen-tally Disabled Citizens*. 1985, Baltimore, Brookes.
- Collins, B. C. *Moderate and severe disabilities: A foundational approach*. Pearson Education. 2007, Upper Saddle River, New Jersey.
- Cowan, R. J., & Allen, K. D. Using naturalistic procedures to enhance learning in individuals with autism: A focus on generalized teaching within the school setting. *psychology in the schools*, 2007, p:701-15.
- Çankaya, S. Zihin Engellilere Özbakım ve Ev İçi becerilerinin Öğretiminde Ailelere Yönelik Beceri Öğretimi Yazılımının Geliştirilmesi ve Değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Eskişehir, 2013 (Tez Danışmanı: Doç. Dr. Abdullah Kuzu)*.
- Çay, E. Zihinsel yetersizliği olan bireylere serbest zaman becerilerinin küçük grupla öğretiminde video ipucunun etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Ana Bilim Dalı, Zihin Engelliler Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bolu, 2017 (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Müzeyyen Eldeniz Çetin)*.
- Değirmenci, H. D., & Özen, A. The effectiveness of video modelling to teach hotel housekeeping skills to individuals with intellectual disabilities. *Ankara University Faculty of Educational Sciences Journal of Special Education*. 2019; 20(3): 471-99.
- Demiriz, S., & Dinçer, Ç. Okul öncesi dönem çocuklarının öz bakım becerilerinin annelerinin çalışıp çalışmama durumlarına göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2000; 19: 58-65.
- Diken, İ. H. *Erken Çocukluk Eğitimi*. Pegem Akademi. 2010, Ankara, Türkiye.
- Diken, İ. H. *Otizm spektrum bozukluğu ve bilimsel dayanaklı uygulamalar. Türkiye’de Erken Müdahale Yaklaşımları Sempozyumu*. Hacettepe Üniversitesi. 2010, Ankara, Türkiye.

- Diken, İ. H. Özel eğitim ve özel gereksinimli öğrenciler. Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrenciler. Pegem Akademi. 2015, Ankara, Türkiye.
- Dorociak, K. E., Rupert, P. A., Bryant, F. B., & Zahniser, E. Development of the professional self-care scale. *Journal of Counseling Psychology*. 2017; 64(3): 325-34.
- Erbaş, D. Eğitim ve Davranış Bilimlerinde Tek Denekli Araştırmalar (1.Basım), Türk Psikologlar Derneği Yayınları. 2012, Ankara, Türkiye. S: 109-32.
- Ergenekon, Y. Teaching basic first-aid skills against home accidents to children with autism through video modeling. *educational sciences. Theory & Practice*. 2012; 12(4): 2759-66.
- Ergenekon, Y., Tekin-İftar, E., Kapan, A., & Akmanoğlu, N. Comparison of video and live modeling in teaching response chains to children with autism. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*. 2014; 49(2): 200-13.
- Filipek, P. A., Accardo, P. J., Ashwal, S., Baranek, G. T., Cook, E. H., Dawson, G. et al. Practice parameter: Screening and diagnosis of autism report of the quality standards subcommittee of the American Academy of Neurology and the Child Neurology Society *Neurology*. 2000; 55(4): 468-79.
- Genç-Tosun, D. & Kurt, O. Otizm spektrum bozukluğu ve video modelle öğretim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 2014; 15 (03): 37-50.
- Güler, D. Psikolojik danışman adaylarının öz-bakım davranışlarını geliştirmek amacıyla “psikolojik danışmanlarda öz-bakım” dersinin tasarlanması ve uygulanması. *Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2018 (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Esra Ceyhan)*.
- Gülsöz, T., & Çıkılı, Y. Otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilere soğuk içecek hazırlama ve sunma becerisinin video model ile öğretimin etkililiği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2018; 18(1): 210-29.
- Güneş, A. Otizm ve otistik çocukların eğitimi. İlya İzmir Yayınevi. 2005, İzmir, Türkiye.
- Güneyli, U. 4-6 yaş grubu çocuklarında beslenme alışkanlıkları ve bunu etkileyen etmenler konusunda bir araştırma. *Beslenme ve Diyet Dergisi*. 1988; 17: 37-45.
- Gürsel, O., Ergenekon, Y., & Batu, E. S. Gelişimsel geriliği olan bireylere okuldan işe geçiş becerilerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmenlerin ve yöneticilerin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2007; 61-84.
- Heflin, L. J., & Alaimo, D. F. *Students with autism spectrum disorders: Effective instructional practices*. 2007, Upper Saddle River, NJ.
- Heward, W.L. *Exceptional children: An introduction to special education*. 2014, Merrill, NJ.

- Horn, J. A. Teaching functional skills to individuals with developmental disabilities using video prompting. University of South Florida, 2008, USA.
- Johnson, J. W., Blood, E., Freeman, A., & Simmons, K. Evaluating the effectiveness of teacher-implemented video prompting on an ipod touch to teach food-preparation skills to high school students with autism spectrum disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities* 2013; 28(3): 147-58.
- Kahveci, G. Çoklu yetersizlikten etkilenmiş bir çocukta video ile ipucu öğretim yaklaşımının çocuğun oyun oynama beceri ilişkili hareketleri üstündeki etkililiği. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 2017; 6(4); 2146-9466.
- Kanner, L. Autistic disturbances of affective contact. *Nervous Child*. 1943; 2(3): 217-250.
- Kartal, M. S. Kişisel Temizlik ve Bakım Becerileri. İ. Çifci-Tekinarslan, & N. Öncül içinde, *Özel Eğitimde Sosyal Uyum Becerilerinin Öğretimi 2*, Vize Akademi. 2018, Ankara, Türkiye, s: 166-230.
- Kaymak, A. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB): Tanım, Sınıflama, Yaygınlık ve Nedenler. İ. H. Diken, & H. Bakkaloğlu içinde, *Zihin Yetersizliği ve Otizm Spektrum Bozukluğu*. 2018, Ankara, Türkiye, s: 164-87.
- Kellems, P. R., & Morningstar, P. M. Using video modeling delivered through ipods to teach vocational tasks to young adults with autism spectrum disorders. *Career Development and Transition for Exceptional Individuals*. 2012; 35(3): 155-67.
- Kılıçkaya, A., & Zelyurt, H. Okul öncesi programlarında özel gereksinimli bireylerin yer alma durumlarının incelenmesi (1989-2013). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2015; 4: 200-11.
- Kırcaali-İftar, G. Otizm spektrum bozukluğu. . Daktylos Yayınevi. 2007, İstanbul, Türkiye.
- Kırcaali-İftar, G., & Tekin, E. Tek denekli araştırma yöntemleri. *Türk Psikologlar Derneği Yayınları*. 1997, Ankara, Türkiye.
- Kırcaali-İftar, G. Otizm Spektrum Bozukluğuna Genel Bakış. E. Tekin-İftar içinde, *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri*. Vize Yayıncılık. 2012, Ankara, Türkiye.
- Kırşehirli, M. Zihin engelli çocuklara özbakım becerilerinin şarkı yoluyla öğretilmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Özel Eğitim Ana Bilim Dalı, Zihin Engelliler Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bolu, 2011 (Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ahmet Serkan Ece ; Yrd. Doç. Dr. Ahmet Yıkılmış).
- Kurt, O., & İftar, E. T. A comparison of constant time delay and simultaneous prompting within embedded instruction on teaching leisure skills to children with autism. *article in topics in early childhood special education*. 2008; 28(1): 53-64.

- Malinowski, A. J. Self-care for the mental health practitioner: The theory, research, and practice of preventing and addressing the occupational hazards of the profession. 2014, Jessica Kingsley Publishers, UK.
- Marcus, A., & Wilder, M. A. A comparison of peer video modeling and self-video modeling to teach textual responses in children with autism. *Journal of Applied Behavior Analysis*. 2009; (42): 335-41.
- McDowell, L. S., Gutierrez Jr, A., & Bennett, K. D. Analysis of live modeling plus prompting and video modeling for teaching imitation to children with autism. *Behavioral Interventions*. 2015; 30(4): 333-51.
- MEB & Tohum Otizm, Otizm: Şimdi ne olacak?, Tohum Otizm Vakfı. 2012, İstanbul, Türkiye.
- Mechling, L. C. The effect of instructor-created video programs to teach students with disabilities: A literature review. *Journal of Special Education Technology*. 2005; 20: 25-36.
- Mechling, L. C., Ayres, K., Foster, A. L., & Bryant, K. J. Comparing the effects of commercially available and custom-made video prompting for teaching cooking skills to high school students with autism. *Remedial and Special Education*. 2013; 34(6): 371-83.
- Mechling, L. C., Pridgen, L. S., & Cronin, B. A. Computer-based video instruction to teach students with intellectual disabilities to verbally respond to questions and make purchases in fast food restaurants. *Education and Training in Developmental Disabilities*. 2005; 40(1): 47-59.
- Mukaddes, N. M. Otizm Spektrum Bozuklukları Tanı ve Takip. Nobel Tıp Kitabevleri. 2017, İstanbul, Türkiye.
- NAC, (National Autism Center). Evidence-based practice and autism in the schools: A guide to providing appropriate interventions to students with autism spectrum disorders. 2009, Massachusetts, USA.
- NAC, (National Autism Center). A parent's guide to evidence-based practice and autism. 2011, Massachusetts, USA.
- NAC, (National Autism Center). Evidence-based practice and autism in the schools. (2nd ed.). Randolph, MA: Author. 2015, Massachusetts, USA.
- Nikopoulos, C., & Keenan, M. Promoting social initiations in children with autism using video modeling. *Behavioral Interventions*. 2003; (18): 87-108.
- Organization, W. H. The ICD-10 Classification of Mental and Behavioral Disorders. 1993, Cenevre, Swiss.
- Otizm, T. Tohum Otizm Vakfı. www.tohumotizm.org.tr: <https://www.tohumotizm.org.tr/otizm/otizm-spektrum->

bozuklugu/?gclid=CjwKCAjw9aiBhA1EiwAJ_GTSgonmTsEHfZkxkk_6qk6WgtytCOATTCcELCTwI3vaumZ4nXnHUşjBhoChRIQAvD_BwE adresinden alındı. (6 Nisan 2021).

Otsimo. Otizm İçin Okullar. <https://otsimo.com/tr/otizm-icin-okullar-ozel-egitim/#:-:text=Buna%20g%C3%B6re%20otizm%20tan%C4%B1s%C4%B1%20koyulmu%C5%9F,gerektiren%20%C3%A7ocuklara%20e%C4%9Fitim%20verilen%20s%C4%B1n%C4%B1ft%C4%B1r.> adresinden alındı. (28 Aralık 2017)

Öncül, N., & Tekinarslan, İ. Ç. Öz Bakım ve Günlük Yaşam Becerileri . N. Öncül, & İ. Ç. Tekinarslan içinde, Özel Eğitimde Sosyal Uyum Becerilerinin Öğretimi, Vize Akademik.2018, Ankara, Türkiye. s: 4-22.

Önder, A. Okul öncesi çocuklar için eğitici drama uygulamaları. Morpa Yayınları. 2003, İstanbul, Türkiye.

Özdemir, A. Denge. Aydın Denge: <http://www.aydindenge.com.tr/guncel/02/04/2020/54-cocuktan-biri-otizimli-olarak-dunyaya-geliyor> adresinden alındı. (2 Nisan 2020)

Özen, A., Acar, Ç., Tavlar, Ö., & Çetin, Ö. Özbakım becerilerinin öğretiminde ipucunun giderek azaltılmasıyla öğretim yönteminin etkililiği. Sosyal Bilimler Dergisi. 2003; 147-68.

Özeren, G. S. Otizm spektrum bozukluğu (OSB) ve hastalığa kanıt penceresinden bakış. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2013; 57-63.

Özkaya, B. T. Yaygın gelişimsel bozukluklardan otizm spektrum bozukluğuna geçiş: DSM-5'te karşımıza çıkacak değişiklikler. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, Current Approaches in Psychiatry. 2013; 5(2): 127-39

Özyürek, M. Zihinsel yetersizlik gösteren çocuklara özbakım becerilerinin kazandırılması. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 1986; 1(2): 149-55.

Polat, D. Okul öncesi öğretmen adaylarının günlük planlarında öz bakım becerilerine yer verme durumlarının incelenmesi. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bolu, 2018 (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yasemin Aydoğan).

Prater, C.D. Autism: A medical primer, American Family Physician. 2002; 66: 1667- 80.

Rayner, C. Teaching students with autism to tie a shoelace knot using video prompting and backward chaining. Developmental Neurorehabilitation. 2011; (14): 339-47.

Selimoğlu Ö. G., Özdemir S., Töret G., Özkubat U., Otizimli çocuklara sahip ebeveynlerin otizm tanılama sürecinde ve tanı sonrasında yaşadıkları deneyimlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi, International Journal of Early Childhood Special Education. 2013; 5(2): 129-61.

- Sigafoos, J., O'Reilly, M., Cannella, H., Edrisinha, C., de la Cruz, B., Upadhyaya, M., & Young, D. Evaluation of a video prompting and fading procedure for teaching dishwashing skills to adults with developmental disabilities. *Journal of Behavioral Education*. 2007; (16): 93-109.
- Sigafoos, J., O'Reilly, M., Cannella, H., Upadhyaya, M., Edrisinha, C., Lancioni, G. E., Young, D. Computer-Presented Video Prompting for Teaching Microwave Oven Use to Three Adults with Developmental Disabilities. *Journal of Behavioral Education*. 2005; 14(3): 189-201.
- Sigafoos, J., O'Reilly, & Cruz, B. D. Video Model ve Video İpuçlu Uygulamalar Nasıl Kullanılır? (S. Topbaş, & S. Eylikeder-Tekin), Detay Yayıncılık. 2013, Ankara, Türkiye.
- Simpson, R. L. Evidence-based practices and students with autism spectrum disorders. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*. 2005; 140-9.
- Sisson, L. A., & Dixon, M. J. A behavioral approach to the training and assesment of feeding skills in multi-handicapped children . *Applied Research in Mental Retardation*. 1986; 7: 149-63.
- Sucuoğlu, B. Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların değerlendirilmesi. E. Tekin-İftar içinde, *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri*, Vize Yayıncılık. 2013, Ankara, Türkiye. s:45-80.
- Tekin-İftar E. *Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ve Eğitimleri*. Vize yayıncılık. 2013, 2. Baskı. Ankara, Türkiye.
- Tekin-İftar, E. Otizm Spektrum Bozukluğuna Genel Bakış. E. Tekin-İftar (Ed.), *Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve eğitimleri (7. Baskı)*, Vize Akademik. 2019, Ankara, Türkiye. s: 1-23.
- Tekin-İftar, E., & Değirmenci, H. D. Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların öğretimi. E. Tekin-İftar içinde, *Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar ve eğitimleri*, Vize Akademik. 2016, Ankara, Türkiye. s: 237-89.
- Turan, Y., & Karaaslan, Ö. Otizmli çocuklara yönelik sınıf-içi temel tepki öğretimi. İzmir: Ege Dil Konuşma ve Davranış Bilimleri Merkezi. 2019, İzmir, Türkiye.
- Turhan, C., & Vuran, S. Otizm spektrum bozukluğu gösteren çocuklara sosyal beceri öğretiminde sosyal öykü ve video model uygulamalarının etkililik ve verimlilikleri. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*. 2015; 7(2): 294-315.
- Ünlü, E. Anne-babalara sunulan otizm spektrum bozukluğu gösteren çocuklara yönelik ayırık denemelerle öğretim programının (ADÖSEP) etkililiği. Anadolu Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Zihin Engellilerin Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Eskişehir, 2012 (Tez Danışmanı: Sezgin Vuran).
- Ünlü, E. (2020). Otizm spektrum bozukluğu ve kanıt temelli uygulamalar. E. Ünlü içinde, *Otizimde Etkili Uygulamalar*, Vize Yayıncılık. 2020, Ankara, Türkiye. s: 1-32.

- Van Laarhoven, T., Kraus, E., Karpman, K., Nizzi, R., & Valentino, J. A comparison of picture and video prompts to teach daily living skills to individuals with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*. 2010; (25): 195-208.
- Varol, N. Beceri öğretimi ve öz bakım becerilerinin kazandırılması, Kök Yayıncılık. 2005, Ankara, Türkiye.
- Vuran, S. (1996). Bireyselleştirilmiş öğretim materyallerinin hazırlanması. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1996; 6(1): 75-82.
- Vuran, S., & Sönmez, M. Sosyal geçerlik kavramı ve Türkiye’de özel eğitim alanında yürütülen lisansüstü tezlerde sosyal geçerliğin değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 2008; 9(1): 55-65.
- Weng, P. L., & Bouck, E. C. Otizmli ergenlere fiyat karşılaştırmasını öğretmek için iPad’ler aracılığıyla video yönlendirmeyi kullanma. *Otizm Spektrum Bozukluklarında Araştırma*. 2014; 8 (10): 1405-15.
- Wert, B. Y., & Neisworth, J. T. Effects of video self modeling on spontaneous requesting in children with autism. *Journal of Positive Behavior Interventions*. 2003; (5): 30-4.
- Yavuz, M., & Şafak, P. Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara ev içi becerilerin öğretiminde videoyla model olma ile videoyla ipucu yöntemlerinin etkililiğinin ve verimliliklerinin karşılaştırılması. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2016; 19(2): 341-65.
- Yavuz, M. Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara masa silme becerisinin öğretiminde video model olma uygulamasının etkililiği. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2021; 18(1): 246-61.
- Yılmaz, G. Yatılı ilköğretim bölge okulu 1. Kademe öğrencilerine verilen öz-bakım becerileri eğitiminin öğrencilerin öz-bakım becerilerine etkisi. Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Uşak, 2011 (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Arzu Taşdelen Karçkay).
- Yücel, G. Üç-altı yaşları arasındaki otistik çocuklarda uygulamalı davranış analiz yönteminin stereotipik davranışlara etkisi. *Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Ana Bilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2016 (Tez Danışmanı: Prof. Dr. Orhan Doğan)*.
- Yücesoy-Özkan, Ş. Comparison of peer and self- video modeling in teaching first aid skills to children with intellectual disability. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*. 2013; 48(1): 88-102.
- Yücesoy-Özkan, Ş. (2015). Otizm spektrum bozukluğu olan bireyler için bilimsel dayanaklı uygulamalar. A. Cavkaytar içinde, Otizm spektrum bozukluğu. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. 2015, Ankara, Türkiye. s: 125-60.

8. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER		
Adı Soyadı	Yasir UYGUN	
Doğum Tarihi		
Doğum Yeri		
Medeni Durumu		
E-Mail		
Telefon		
Adres		
EĞİTİM BİLGİLERİ		
Eğitim Düzeyi	Mezun Olduğu Kurum	Mezuniyet Yılı
Lise	Gülнар Anadolu Lisesi	2013
Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Zihin Engelliler Öğretmenliği	2018
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları, Otizm Spektrum Bozukluğu	...
İŞ DENEYİMİ		
Görevi	Kurum	Süre (Yıl-Yıl)
Özel Eğitim Öğretmeni	Özel SOBE Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi	2018-2019
Özel Eğitim Öğretmeni	Selçuklu Öğretmen Fatma Menekşe Özel Eğitim Uygulama Okulu (II. Kademe)	2019-2020
Özel Eğitim Öğretmeni	Borsa İstanbul Özel Eğitim Uygulama Okulu (II. Kademe)	2020-...
YABANCI DİL	İngilizce	

9. EKLER

Ek 1: Etik Kurul Onayı

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Toplantı Sayısı: 26

Toplantı Tarihi: 05.10.2022

Karar Sayısı:2022/292:(Başvuru ID:10993.R1) N.E.Ü. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Yahya ÇIKILI'nın **“Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Sakal Tıraşı Olma Becerisinin Öğretiminde Video İpucu Yönteminin Etkililiğinin İncelenmesi”** başlıklı yüksek lisans tez çalışması ile ilgili başvurusu görüşüldü. Öğrenci Yasir UYGUN'un yüksek lisans tez çalışmasının N.E.Ü. Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Zihin Engelliler Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Dr. Öğr. Üyesi Yahya ÇIKILI'nın sorumluluğunda yürütülmesinin uygun olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Not: Çalışma ile ilgili gerekli izin ve yasal sorumluluk araştırmacıya aittir.

Sorumlu Araştırmacı: Dr. Öğr. Üyesi Yahya ÇIKILI

Yardımcı Araştırmacılar : Yüksek Lisans Öğrencisi Yasir UYGUN

ASLI GİBİDİR

05.10.222

Prof. Dr. Emine GEÇKİL

Etik Kurulu Başkanı

Ek 2: Tez Uygulamaları Kurum İzin Belgesi

Sayı: 481
Konu: Tez Çalışması Hk.

20.04.2021

SAYIN: YASIR UYGUN

İlgi 05.04.2021 tarihli dilekçeniz.

İlgi tarihli dilekçenizde kurumumuzda tez çalışması için araştırmanızın uygulamalarını yapmayı talep etmektesiniz.

Dilekçenizin incelenmesi neticesinde 'Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Sakal Tıraşı Olma Becerisinin Öğretiminde Video İpucu Yönteminin Etkinliğinin İncelenmesi' konulu tez çalışmanızın uygulamasını yapmanız uygun görülmüştür.

Bilgilerinize rica ederim.

MEHMET GÜVENÇ
SOBE TİCARİ İŞLETME
MÜDÜRÜ

Selçuklu Otizmli Bireyler Eğitim Vakfı
Ticari İşletmesi

Yazır Mh. Sobe Sk.
No: 1 Selçuklu/KONYA
0332 251 0 251

sobe.org.tr bilgi@sobe.org.tr

Ek 3: Sakal Tıraşı Olma Beceri Analizi

Sakal Tıraşı Olma Beceri Analizi

1. Öğrenci “sakal tıraşı ol” denildiğinde tıraş malzemelerini alarak tıraş olması için aynanın karşısına gider.
2. Boynuna örtü geçirir.
3. Tıraş makinesini başat eliyle alır.
4. Tıraş makinesini çalıştırır.
5. Tıraş makinesinin kesen kısmını sağ kulağının orta hizasına yerleştirerek favorisini belli eder.
6. Tıraş makinesinin kesen kısmını yüzüne yerleştirerek yüzünün sağ tarafını tıraş eder.
7. Tıraş makinesinin kesen kısmını sol kulağının orta hizasına yerleştirerek favorisini belli eder.
8. Tıraş makinesinin kesen kısmını yüzüne yerleştirerek yüzünün sol tarafını tıraş eder.
9. Tıraş makinesinin kesen kısmını çenesine yerleştirerek çenesini tıraş eder.
10. Tıraş makinesinin kesen kısmını çenesinin altına yerleştirerek çenesinin alt kısmını tıraş eder.
11. Tıraş makinesini kapatıp kutuya koyar.
12. Örtüyü çıkarır ve silkeler.
13. Örtüyü yerine asar.
14. Yüzünü yıkar.
15. Peçeteyle yüzünü kurular.
16. Peçeteyi çöpe atar.
17. Tıraş losyonunun kapağını açar.
18. Tıraş losyonunu yüzüne sürer.
19. Malzemeleri toplayarak yerine kaldırır.

Ek 4: Sakal Tıraşı Olma Veri Kayıt Formu

Sakal Tıraşı Olma Veri Kayıt Formu			
Katılımcı			
Uygulayıcı	Yasir UYGUN		
Tarih			
Bağımlı Değişken	Sakal Tıraşı Olma		
Bağımsız Değişken	Video İpucu		
Oturum Adı			
Beceri Analizi	Tarih:	Tarih:	Tarih:
1. Öğrenci “sakal tıraşı ol” denildiğinde tıraş malzemelerini alarak tıraş olması için aynanın karşısına gider.			
2. Boynuna örtü geçirir.			
3. Tıraş makinesini başat eliyle alır.			
4. Tıraş makinesini çalıştırır.			
5. Tıraş makinesinin kesen kısmını sağ kulağının orta hizasına yerleştirerek favorisini belli eder.			
6. Tıraş makinesinin kesen kısmını yüzüne yerleştirerek yüzünün sağ tarafını tıraş eder.			
7. Tıraş makinesinin kesen kısmını sol kulağının orta hizasına yerleştirerek favorisini belli eder.			
8. Tıraş makinesinin kesen kısmını yüzüne yerleştirerek yüzünün sol tarafını tıraş eder.			

9. Tıraş makinesinin kesen kısmını çenesine yerleştirerek çenesini tıraş eder.			
10. Tıraş makinesinin kesen kısmını çenesinin altına yerleştirerek çenesinin alt kısmını tıraş eder.			
11. Tıraş makinesini kapatıp kutuya koyar.			
12. Örtüyü çıkarır ve silkeler.			
13. Örtüyü yerine asar.			
14. Yüzünü yıkar.			
15. Peçeteyle yüzünü kurular.			
16. Peçeteyi çöpe atar.			
17. Tıraş losyonunun kapağını açar.			
18. Tıraş losyonunu yüzüne sürer.			
19. Malzemeleri toplayarak yerine kaldırır.			
*Tüm beceri basamakları yapılmadan önce uygulamacı öğrencinin yapması gereken beceri basamağını tablettten izletir.			

**Ek 5: Sakal Tıraşı Olma Becerisi Gözlemciler Arası Güvenirlilik
(GAG)Veri Kayıt Formu**

Sakal Tıraşı Olma Becerisi Gözlemciler Arası Güvenirlilik (GAG) Veri Kayıt Formu			
Gözlemci			
Katılımcı			
Uygulayıcı	Yasir UYGUN		
Tarih			
Bağımlı Değişken	Sakal Tıraşı Olma		
Bağımsız Değişken	Video İpucu		
Oturum Adı			
Beceri Analizi	Tarih:	Tarih:	Tarih:
1. Öğrenci “sakal tıraşı ol” denildiğinde tıraş malzemelerini alarak tıraş olması için aynanın karşısına gider.			
2. Boynuna örtü geçirir.			
3. Tıraş makinesini başat eliyle alır.			
4. Tıraş makinesini çalıştırır.			
5. Tıraş makinesinin kesen kısmını sağ kulağının orta hizasına yerleştirerek favorisini belli eder.			
6. Tıraş makinesinin kesen kısmını yüzüne yerleştirerek yüzünün sağ tarafını tıraş eder.			

7. Tıraş makinesinin kesen kısmını sol kulağının orta hizasına yerleştirerek favorisini belli eder.			
8. Tıraş makinesinin kesen kısmını yüzüne yerleştirerek yüzünün sol tarafını tıraş eder.			
9. Tıraş makinesinin kesen kısmını çenesine yerleştirerek çenesini tıraş eder.			
10. Tıraş makinesinin kesen kısmını çenesinin altına yerleştirerek çenesinin alt kısmını tıraş eder.			
11. Tıraş makinesini kapatıp kutuya koyar.			
12. Örtüyü çıkarır ve silkeler.			
13. Örtüyü yerine asar.			
14. Yüzünü yıkar.			
15. Peçeteyle yüzünü kurular.			
16. Peçeteyi çöpe atar.			
17. Tıraş losyonunun kapağını açar.			
18. Tıraş losyonunu yüzüne sürer.			
19. Malzemeleri toplayarak yerine kaldırır.			
*Tüm beceri basamakları yapılmadan önce uygulamacı öğrencinin yapması gereken beceri basamağını tableten izletir.			

Ek 6: Katılımcı Belirleme Formu

KATILIMCI BELİRLEME FORMU

Katılımcının takma adı:

Katılımcının yaşı:

Tarih:

Formu uygulayan:

Bildirimler	Evet	Hayır
1. Birey sakal tıraşı olabilir mi?		
2. Bireyin Otizm Spektrum Bozukluğu tanısı var mı?		
3. Bireyin sakal tıraşı olmaya ihtiyacı var mı?		
4. Birey basit yönergeleri yerine getirebilir mi?		
5. Birey nesnel/nesnesiz motor taklit becerilerini yerine getirebilir mi?		
6. Birey en az 30 saniye boyunca bir videoya odaklanabilir mi?		
7. Birey fiziksel yardımı (elle yapılan yönlendirmeleri) kabul ediyor mu?		
8. Bireyle ilgili becerinin çalışılabilmesi için aile izin formu var mı?		

* “Katılımcı Belirleme Formu” araştırmacının “Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Sakal Tıraşı Olma Becerisinin Öğretiminde Video İpucu Yönteminin Etkililiğinin İncelenmesi.” konulu yüksek lisans tezine katılımcı olarak dahil edilecek bireyleri belirlemek için hazırlanmıştır.

* Form Özel SOBE Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde eğitim gören sakallı öğrencilere uygulanacaktır.

* 1. Bildirime hayır; 2., 3., 4., 5., 6., 7. ve 8. Bildirime evet cevabını veren öğrenciler ilgili araştırmaya katılımcı olarak dahil edilecektir.

Ek 7: Aile İzin Formu

AİLE İZİN FORMU

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Bölümü Otizm Spektrum Bozukluğu programı tezli yüksek lisans öğrencisi Yasir UYGUN tarafından hazırlanan “Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Sakal Tıraşı Olma Becerisinin Öğretiminde Video İpucu Yönteminin Etkililiğinin İncelenmesi.” konulu yüksek lisans tezi hakkında bilgilendirildim.

Araştırmacının tez konusuyla ilgili akademik çalışmalar yapacağını ve uygulamaları kayıt altına alarak akademik alanlarda kullanacağını anlamış bulunmaktayım.

Velisi bulunduğum öğrencinin bu araştırmada katılımcı olmasına ve araştırmanın tüm aşamalarında kaydedilen video, fotoğraf ve verilerin etik değerler içerisinde akademik çalışmalarda kullanılmasına izin veriyorum.

05/04/2021

İmza

Adı Soyadı

Ek 8: Eğitim Programcısı Sözleşme Formu

EĞİTİM PROGRAMCISI SÖZLEŞME FORMU

Eğitim programcısı olduğum öğrencimin Yasir UYGUN'un "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Sakal Tıraşı Olma Becerisinin Öğretiminde Video İpucu Yönteminin Etkililiğinin İncelenmesi." konulu yüksek lisans tezinde katılımcı olarak belirlendiğini bilmekteyim.

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini etkilememesi için ilgili konunun araştırmacının bilgisi dışında çalışılmayacağına söz veriyorum.

05/04/2021

İmza

Adı Soyadı

Ek 9: Sosyal Geçerlik Veri Formu

SOSYAL GEÇERLİK VERİ FORMU

Formu dolduranın unvanı:

Formu dolduranın adı soyadı:

Aşağıdaki sorular Yasir UYGUN'un "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Sakal Tıraşı Olma Becerisinin Öğretiminde Video İpucu Yönteminin Etkililiğinin İncelenmesi." konulu yüksek lisans tez çalışmasının sosyal geçerliğini belirlemek amacıyla cevaplanmıştır. Formu dolduran bireylere araştırma konusu ve süreci detaylı olarak anlatılmış olup video ipucu, başlama düzeyi, öğretim, genelleme ve izleme oturumlarına ilişkin videolar izletilmiştir. Sorular cevaplayanlar tarafından tarafsız olarak cevaplanmıştır.

SORULAR

1. Sakal tıraşı olma becerisinin öğretiminde OSB'li birey için önemli bir beceri olduğunu düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır
2. Sakal tıraşı olma becerisinin öğretimi için video ipucu yönteminin kullanılmasının uygun olduğunu düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır
3. Sakal tıraşı olma becerisinin analizinin eksiksiz olduğunu ve OSB'li bireyin bu beceriyi öğrenmesi için yeterli bir şekilde basamaklandırılmış olduğunu düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır

4. OSB'li bireyin sakal tıraşı olma becerisi için hazırlanan video ipucunun teknik açıdan uygun olarak hazırlanmış olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

5. Sakal tıraşı olma becerisinin öğretimi için belirlenmiş ortam ve materyallerin amaca uygun seçildiğini düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

6. Araştırmada kullanılacak veri kayıt formlarının yeterli ve kullanışlı olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

7. Video ipucu yönteminin OSB'li bireylere sakal tıraşı olma becerisini kazandırmada etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

8. Uygulanan programın genelleme oturumları için verimli olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

9. Yapılan uygulamaların sakal tıraşı olma becerisinin öğretimini hızlı ve kolay bir şekilde öğrettiğini düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

10a. OSB olan bireyler için daha önce video ipucunun etkililiğini incelediğiniz araştırma/çalışma oldu mu? (Özel eğitim alanında çalışan akademisyen, uzman ve öğretmenler için)

Evet

Hayır

10b. Çocuğunuzla daha önce video ipucunun etkililiğinin incelendiği bilimsel araştırma yapıldı mı? (OSB’li çocuğu olan aileler için)

Evet

Hayır

11a. OSB’li bireyler ile daha önce beceri öğretimine ilişkin uygulamalar yürüttünüz mü? (Özel eğitim alanında çalışan akademisyen, uzman ve öğretmenler için)

Evet

Hayır

11b. Çocuğunuzun eğitim hayatı boyunca günlük yaşam becerilerine ilişkin bilimsel araştırma yapıldı mı? (OSB’li çocuğu olan aileler için)

Evet

Hayır

12a. OSB’li bireyler ile daha farklı bilimsel araştırmalar yürütmek ister misiniz? (Özel eğitim alanında çalışan akademisyen, uzman ve öğretmenler için)

Evet

Hayır

12b. Çocuğunuzun daha farklı konularda bilimsel araştırmalara dahil olmasını ister misiniz? (OSB’li çocuğu olan aileler için)

Evet

Hayır

13. Araştırmaya yönelik yapılan ek yorumlar.

.....

.....

.....

.....

.....

Ek 10: Araç Gereçler

Aynalı Lavabo	Akıllı Telefon
	
Çöp Kovası	Peçete/Peçetelik
	
Şarjlı Tıraş Makinesi	Tablet (ipad)
	

Tıraş Kolonyası

Tıraş Örtüsü

Tablet Standı

